

MURATPAŞA İLÇESİ ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN, ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİLERİNİN AKRAN ZORBALIĞINA İLİŞKİN ALGILARININ İNCELENMESİ

GİRİŞ

Akran Zorbalığı

Zorbalık, güçlü olan kişi ya da kişilerin diğer kişi ya da kişiler üzerinde egemenlik kurma ya da zarar verme eğilimiyle ortaya çıkan, fiziksel ve psikolojik saldırganlığı içeren olumsuz bir davranış türüdür (Çivilidağ, 2013, s. 59). İngilizcede “bullying” kavramı ile açıklanmaya çalışılan akran zorbalığı Türkçede güçlerdeki dengesizlikten ortaya çıkıp saldırganlık yoluyla güçlülüğün vurgulanması ve kabadayılık şeklinde tanımlanmaktadır (Bilgin, 2007; Sabuncuoğlu vd., 2006).

Akran zorbalığı akademisyenlerce dünyada 1970’lerde, ülkemizde ise 2000’li yıllarda incelenmeye başlanmıştır. Akran zorbalığı, öğrenciler arasında genellikle bir güç dengesizliği zemininde gelişen, tekrarlayıcı tarzda, isim takma, alay etme, küçük düşürme, tehdit etme, dışlama ve fiziksel zarar verme gibi çok çeşitli davranışları kapsayan bir şiddet türüdür. Zorbalığı diğer saldırganlık türlerinden ayırt eden özellikler; gücün kasıtlı ve kötü kullanımı, zorbalığın sürekli tekrarı ve zorbalığa katılan taraflar arası fiziksel ya da psikolojik güç dengesizliğinin bulunmasıdır.

Literatürdeki diğer tanımlar ise şöyledir;

1992’de Tattum ve Tattum tarafından zorbalık: “Birisini incitmek ya da baskı altına alma isteği” olarak tanımlanmıştır. Ancak bu tanım zorbalığın yalnızca bir kısmını göz önüne aldığı için eleştirilmekte ve yetersiz bulunmaktadır.

Zorbalık gücü elinde bulunduran bireylerin, kendi kazanç ve çıkarları için, karşı koyacak gücü olmayanlara karşı fiziksel, psikolojik, sosyal ya da sözel düzlemde cereyan eden, mağdura stres ve acı veren ve tekrarlanma özelliği gösteren saldırılardır.

Zorbalık saldıran pozisyonunda olan bir birey ile bir kurban arasında geçen ve saldırganın kurbanı bilinçli bir biçimde baskı altına alması, acı ve sıkıntı vermesiyle

sonuçlanan, zorbanın kurbanı yaptıklarından haz aldığı ve dikkat edilmediği takdirde uzun süreli olabilen davranışlardır.

Literatürde akran zorbalığına uğrayan öğrenciler kurban olarak tanımlanmaktadır. Duruma göre hem zorba, hem de kurban olabilen öğrencilerde zorba/kurban olarak kabul edilmektedir.

Alan yazında birden çok zorbalık tanımı bulunmasına rağmen, üzerinde görüş birliği sağlanan evrensel bir akran zorbalığı tanımı mevcut değildir (Ertan, 2012; Yaman, vd., 2011).

Şiddet ve Akran Zorbalığı:

Olweus şiddeti bir kimsenin fiziksel ya da bir nesne kullanarak, diğer bir bireyi göreceli olarak ciddi sayılabilecek biçimde yaralaması ya da zarar vermesi olarak tanımlanmaktadır. Adam öldürme, öldürmeye teşebbüs, tecavüz, soygun gibi eylemler daha çok bu kategoride ele alınmaktadır (Pişkin, 2002).

Şiddet de bir saldırganlık türü olmasına karşın, tıpkı zorbalıkta olduğu gibi, şiddetin de kendine özgü özellikleri nedeniyle akran zorbalığıyla örtüşen ve ayrılan yönleri vardır. Saldırganlık, içine hem şiddeti, hem de akran zorbalığı olarak tanımlanan eylemleri alan bir kavramdır. Şiddet ve zorbaca davranışların örtüştüğü alanlar olduğu gibi, farklılaştığı alanlar da vardır. Zorbalığın fiziksel boyutta ortaya çıktığı; örneğin dövme, vurma, tekme atma gibi eylemlerle gerçekleştiği durumlarda zorbaca eylemler aynı zamanda şiddet olarak kabul edilmektedir. Ancak zorbalık, fiziksel olmayan boyutlarda da ortaya çıkabilmektedir. Alay etme, kızdırma, isim takma, kötü söz söyleme, arkadaş grubuna almama, dışlama, yalnızlığa terk etme, iftira atma, söylenti çıkarıp yayma gibi zorbalık türleri de bir çeşit saldırganlık olmasına rağmen gerekli unsurları içermediğinden şiddet olarak kabul edilmemektedir.

Yapılan çalışmalarda saldırganlık ve şiddetin ergenlik döneminin gelişimsel özellikleri ile de ilişkilendirildiği görülmektedir. Ergenlerin özellikle engellenme ve anlaşılmama karşısında tepkisel davranabildikleri; otorite figürlerini düşmanca algılayabildikleri ve bundan dolayı şiddet eğilimi gösterdikleri görülmektedir. Ayrıca kırılma, alınma, gücenme, anlaşılmama, reddedilme, engellenme, korku, kaygı, hayal kırıklığı, yalnızlık gibi acı veren temel duyguların kızgınlık, öfke gibi duygulara kolaylıkla dönüşebildiğini belirtmektedir.

Ergenler akranları arasında güç ve popülerlik kazanabilmek için de şiddete başvurabilmektedirler. Ergenlik döneminde yalnızlık ile şiddetin çift yönlü olarak birbirlerini etkilediği görülmektedir. Ergenler, şiddet eğilimlerinden dolayı akranları tarafından dışlanıp yalnızlığa itilebilmekte ve yalnızlık duyguları ile başa çıkamadıklarında şiddete başvurabilmektedirler.

Buna karşın güçleri yaklaşık olarak eşit iki insanın birbirleriyle kavga ederken birinin diğerine zarar vermesi ya da güçleri birbirine denk olan öğrenciler arasında zaman zaman ortaya çıkan kavgalarda öğrencilerin birbirine zarar vermesi gibi pek çok şiddet eyleminin zorbalık olarak adlandırılmayacağı belirtilmektedir.

Bir eylemin zorbalık olarak kabul edilmesi için:

- a) Davranışların kasıtlı olması ve zarar verme amacı gütmesi
- b) Eylemin süreklilik göstermesi
- c) Zorba ve kurban arasında güç eşitsizliği olması ve zorbalığa uğrayan kurbanın kendisini bedensel ya da psikolojik olarak çaresiz hissetmesi gerekmektedir.

Akran Zorbalığı Türleri

Akran zorbalığının alan yazında birçok araştırmacı tarafından çeşitli şekillerde sınıflandırdığı görülmektedir. Olweus, akran zorbalığını doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki alt kategoride incelemektedir (Akt. Çivilidağ, 2013). Doğrudan zorbalık, tekmeleme, vurma, itme, kızdırma, alay etme, tehdit etme gibi mağdura yönelik açık saldırıları içermektedir (Yaman vd., 2012). Dolaylı zorbalık ise sosyal izolasyonu, dışlamayı ve dedikodu yapmayı kapsamaktadır.

İleri teknolojik imkânların son yıllarda sosyal yaşamda daha ulaşılabilir bir hal alması yeni bir zorbalık türünü daha ortaya çıkarmıştır. Teknolojik imkânlar kullanılarak elektronik iletişim araçları (telefon, bilgisayar vb.) aracılığıyla yapılan bu zorbalığa ise siber zorbalık adı verilmektedir. Siber zorbalıkta zorba, kurbanı elektronik posta, mesaj, sosyal paylaşım siteleri ya da cep telefonu yoluyla tehdit edici, korkutucu, taciz eden mesajlar yollama, bilerek virüs gönderme, alay etme, izni olmaksızın resmini elektronik ortamda yayınlama türünde davranışlar sergilemektedir.

Uygulanışına göre şiddeti; fiziksel, duygusal, ekonomik, ihmal ve istismar şeklinde gruplandırabilir. Bilinen başlıca şiddet türleri şunlardır:

- Fiziksel Akran Zorbalığı
- İlişkisel/Duygusal akran Zorbalığı
- Sözlü Akran Zorbalığı
- Cinsel Akran Zorbalığı
- Sanal (Siber) Akran Zorbalığı

Yapılan araştırmalar incelendiğinde zorbalığa dair birçok tanımlama ve sınıflamanın olduğu görölmektedir. Bunun yanında siber zorbalık gibi ilerleyen teknolojik imkanlar gibi çağın özelliklerine bağlı olarak yeni zorbalık türlerinin ortaya çıkması bize zorbalık kavramının dinamik bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Akran Zorbalığında Rol Alan Gruplar ve Özellikleri

Zorbalıkla ilgili yapılan çalışmalarda sadece kurbanlar ele alınmamaktadır. Zorbalıkta yer alan gruplar alan yazında genellikle zorba, kurban, zorba-kurban ve izleyiciler (nötr) olmak üzere dört grupta incelenmektedir.

Genel olarak incelendiğinde, zorbaların özdenetimleri azdır ve kurbanlarla yok denecek kadar düşük düzeyde empati kurarlar. Kendilerini güçlü hissetme ve başkalarını kontrol etme istekleri ölçüsünde zorbaca davranışlar gösteren bu kişiler oluşan bu olumsuz durumdan rahatsız olmamakta hatta bundan garip bir doyum sağlamaktadırlar. Bundan dolayı zorbalar genellikle kendilerinden daha küçük ve güçsüz kişileri kurban olarak seçerler çünkü onların kendilerini savunamayacaklarını ve kendilerine tehdit oluşturamayacaklarını bilirler (Akt. Pişkin, 2011).

Araştırma sonuçları zorbaların, fiziksel olarak güçlü, yüksek enerjiye sahip ve kendilerine güvenen kişiler olduğunu göstermektedir. Bu tür çocuklar, saldırganca davranışlar sergilemekten, çatışmalara girmekten hoşlanmakta ve saldırganca davranışların akranlarının izleniyor olmasından da gurur duymaktadırlar.

Zorba öğrencilerin sahip oldukları kişilik özellikleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- Çoğunlukla fiziksel olarak güçlü ve saldırganlardır.
- Genellikle güç ve kontrol sahibi olmak isterler.
- Özgüvenleri yüksek gibi görünmesine karşın aslında kendilerine güvensizdirler.
- Evde az zaman geçirirler ve aile içi olumlu etkileşimleri düşük düzeydedir.

- Başları otorite ile derde düştüğünde kurtulmayı bilirler.
- Kendilerini sert, başarılı ve becerikli görürler. Güce dayalı benlik algısına sahiptirler.
- Sıklıkla yalana başvururlar ve ahlaki değerler açısından olgunlaşmamışlardır.
- Umursamazdırlar ve dikkat çekme istekleri baskındır.
- Sorumluluk kabul etmezler, empati anlayışından yoksundurlar.
- Kendi çıkarları için diğer öğrencileri kullanırlar.
- Kurbanın cezayı hak ettiğine inanırlar.
- Yetişkinleri dinlemedikleri gibi okulda ve evde kurallara uymazlar.
- Kurban olarak kendilerinden küçük, kaygı düzeyi yüksek, arkadaşı olmayan ve diğer çocuklardan farklı çocukları seçerler (Akt. Koç, 2006).

Kurbanların en ayırt edici özelliği, diğer öğrencilere göre daha kaygılı ve güvensiz olmalarıdır. Bu çocuklar genellikle temkinli, hassas, içedönük ve sessizdirler (Gökler, 2007).

Akran zorbalığına maruz kalan kurbanların ortak özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- Utangaç, içine kapanık, kaygılı, diğer insanlardan hoşlanmayan bir yapıları vardır ve iletişim becerileri zayıftır.
- Sosyal olarak duyarsızdırlar, uyum yetenekleri zayıf ve diğer insanlarla olan ilişkilerinde boyun eğici bir tutum izlerler.
- Anksiyete bozuklukları, depresyon, uyku ve yeme bozuklukları ve öfke patlamalarını içeren davranış bozukluklarından yakınırlar.
- Aşağılık duygusu yaşarlar, özsaygıları düşüktür, entelektüel yeteneklerinin yetersiz olduğunu ve çekici olmadıklarını düşünürler.
- Zorbaca eylemlere maruz kaldıklarında diğerlerinin yardım etmelerini sağlamada başarısızdırlar ve kendilerini çaresiz hissederler.
- Bir süre sonra zorbalığı hakkettiklerine inanmaya başlarlar.
- Tehdit edilmeye karşı duyarlıdırlar (Akt. Yaman vd., 2011).

Zorbalık süreci içerisinde bağımsız bir grup olan “izleyiciler”, zorbaca davranışlara maruz kalmayan ve zorbaca davranışlarda bulunmayan veya zorbalığı görmezden gelerek katılmayan bireyler olarak “dışarıda kalan” şeklinde ifade edilmektedirler. İzleyiciler zorbalığa doğrudan katılmamakla birlikte zorbalığın nasıl bir seyir izlediğini ve zorbalığa kimlerin katıldığını bilmektedirler (Yaman 2012).

Zorbalık sürecinin olumsuz etkileri diğer gruplarda olduğu gibi izleyicilerde de görülmektedir. İzleyiciler süreç sonrasında kızgınlık, öfke, intikam hissi ve çaresizlik duygularını baskın olarak yaşarlar. Zamanla kendisinin de kurban olabileceğini düşünen izleyiciler ayrıca karşılaştıkları zorbalık olayını durduramadıkları için de suçluluk hissetmektedirler (Dölek, 2002).

Zorbalığın Öğrenciler Üzerindeki Etkileri

Okul ve okulda geçirilen yaşantılar bir bakıma çocuk ve gençlerin sosyalleşmesi, sosyal beceriler geliştirilmesi, fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimlerinin desteklenmesi, sağlıklı, bağımsız birer yetişkin olmaları açısından önemli katkılar sağlamaktadır. Çocuklar ve gençler yetişkinlerden çok akranlarını model almakta kendi aralarında sosyal gruplar oluşturarak bütünleşme, ait olma gereksinimlerini karşılamaktadırlar. Ancak okulda saldırganlık, zorbalık davranışlarına maruz kalmak fiziksel ve psikolojik olarak gelişimi engelleyici olabilmektedir.

Akran zorbalığının; çocuklar üzerindeki psikolojik ve sosyolojik etkileri sadece okul yıllarıyla sınırlı kalmamakta, yaşamın sonraki dönemlerinde de devam etmekte, bu etki sadece zorbalığa maruz kalan kurbanları değil, aynı zamanda zorbalığa tanık olan ve zorbaca davranışları alışkanlık haline getiren çocukların da gelişimini de olumsuz biçimde etkilemektedir.

Zorbalığa maruz kalan öğrencilerde fiziksel olarak baş ağrısı, mide ağrısı şikayetleri, konsantrasyon güçlükleri, uyku ve yeme ile ilgili psikosomatik problemler görülmektedir.

Psikolojik ve duygusal zorbalık olan isim takma, tehdit etme, emir verme, ergeni konuşma ve paylaşımlardan dışlama, dedikodu yapma gibi davranışların etkileri olarak da; depresyon, sosyal kaygı, saldırganlık davranışlarında artış, özsaygı düşüklüğü, intihar riskinde artış, travma sonrası stres bozukluğu gibi etkiler sıralanmaktadır.

Akranlarına zorbalık yapan çocuklarda eğer müdahale edilmezse ileride davranış bozuklukları ve suça eğilim gözlenebilmektedir. Bu bakımdan zorbalığın nedenlerini açıklayıcı kapsamlı çalışmalara gereksinim vardır.

Akran Zorbalığını Etkileyen Etmenler

Literatürde, akran zorbalığını etkileyen etmenler arasında; cinsiyet, yaş, fiziksel, genetik, kişisel ve ailesel özellikler, kişiler arası ilişkiler ve sosyo-ekonomik durum gösterilmektedir. Zorbalığın diğer nedenleri arasında; ailelerinin ilgisizliği, öğrencilerin iletişim becerilerinden yoksun olmaları, sorun çözme becerilerine sahip olmamaları, güvenli ve destekleyici okul ikliminin bulunmaması sayılabilir.

Cinsiyet

Zorbalığın, öğrencilerin cinsiyetiyle ilişkili olabileceği düşünülerek bu yönde araştırmalar yapılmıştır. Literatür incelendiğinde hem zorbalık yapan, hem de zorbalığa uğrayan öğrencilerin önemli bir bölümünün erkekler olduğu görülmektedir. Erkek ve kız öğrencilerin zorbalığa uğrama biçimlerinin de farklı olduğu görülmektedir. Bazı araştırmalarda erkek öğrencilerin daha çok diğer erkek öğrenciler tarafından dövülme, tekmelenme, itilme v.b. fiziksel zorbalığa uğradıkları, buna karşı kız öğrencilerin daha çok her iki cinsin isim takma, dalga geçme, alay etme, söylenti çıkarma gibi sözel içerikli zorbalığa uğradıkları ve sosyal olarak dışlandıkları bulunmuştur.

Erkek ve kız öğrenciler arasında gözlenen bir diğer farklılık da zorbaca davranışlara maruz kalan kızların kendilerine yapılanları ailelerine ya da en yakın arkadaşlarına anlatmayı tercih etmesine karşın erkeklerin genellikle kimseye söylememeyi tercih etmemeleridir.

Yaş

Olweus'un (1999) çok geniş bir örneklem grubu üzerinde (2-9. sınıflar) yaptığı araştırmada, zorbaca eylemlere uğrama sıklığında yaşla birlikte belirgin bir azalmanın olduğu, buna karşın zorbalık yapma sıklığında bir yükselmenin olduğu gözlenmiştir. Fiziksel zorbalık daha çok küçük sınıflardaki öğrenciler arasında görülmektedir. Sözel ya da psikolojik zorbalık ise daha çok büyük sınıflardaki öğrenciler arasında yaygındır. (Akt. PİŞKİN M, 2011)

Aile

Bireyin içinde doğup büyüdüğü aile, ailedeki bireyler arasındaki ilişkilerin kalitesi, çocuğun rol model aldığı bireyin özellikleri vb. birçok etken zorbalığın ortaya çıkmasına

neden olabilmektedir. Ergenlerin aileleri ile ilişkileri arttıkça, zorba ve zorba/kurban statüsünde olma olasılıkları azalmaktadır.

Yapılan araştırmalar sonucunda ailesel özelliklerin, çocuğun akran zorbalığı sürecine dahil olması ve onun bu süreç içinde kurban ya da zorba olması üzerinde etkili olduğunu göstermiştir (Şirvanlı Özen, 2006).

Çocuğu zorbalık sürecine dahil eden etmenlerden biri de ailelerin olumsuz çocuk yetiştirme yöntemleridir. Şirvanlı Özen (2006) gerek kız gerekse erkek çocukların, ebeveynlerinin olumsuz çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarıyla karşı karşıya kaldıklarında olumsuz benlik algısı geliştirdiklerini ve bunun da akran zorbalığına maruz kalma olasılıklarının arttığını vurgulamıştır.

Araştırmalar zorba öğrencilerin, çocuklarına daha çok fiziksel cezalar veren, sorunların üstesinden gelmek için fiziki gücün önemini vurgulayan, fiziki gücü kullanmayı öğreten, buna karşın ailesel desteğin ve sıcaklığın yeterli olmadığı ailelerden geldiklerini göstermektedir. Bu çocuklar, evlerinde gördükleri şiddeti ve zorbalığı kendi yaşamlarına aktararak, okullarında kendilerinden güçsüz ve savunmasız buldukları arkadaşlarına yöneltmektedirler (Gökler, 2007).

Zorbalığın altında yatan nedenler genelde anne-baba arasındaki çatışma, çocuğun duygusal anlamda sıkıntı yaşaması, empati kuramaması olabilir. Ergen dikkat çekmek, fark edilmek, yaşadığı değersizlik ve sevilmemeye duygularını tersine çevirmek için zorbalığa başvurabilir.

Akran İlişkileri

Ergenlikle birlikte akran ilişkileri de değişim göstermektedir. Ergenler uyanık oldukları sürenin önemli bir kısmını okulda ve akranlarıyla geçirmekte, akşam eve gittiklerinde de internet ortamında veya cep telefonu ile iletişim kurmaya devam etmektedirler. Böylelikle kendilerine özgü ayrı bir kültürün parçası olmaktadır. Aynı zamanda daha küçük yaştaki çocuklar için sadece bir oyun arkadaşından ibaret olan akranlar, ergenlikle birlikte ailenin korunaklı yaşamından bağımsız yetişkin bir birey olmaya geçişte aracı olma rolünü üstlenmektedirler.

Akran ilişkileri ile ilgili bazı çalışmalar akranlarla olumlu ilişkilerin zorbalığa dahil olma ile ters yönde ilişkili olduğunu rapor etmektedir (Bayraktar, 2009).

Kurban statüsündeki ergenlerin, akranlarına oranla arkadaşlarının daha az olduğu ve genellikle akran grupları tarafından reddedildikleri, zorbaların ise akran grupları tarafından daha az dışlandıkları, ancak sınıf arkadaşları arasında diğer akranlarınca pek fazla hoşlanılmadıkları görülmektedir. Akran ilişkileri ergenlerde zorba olma olasılığını artırırken, kurban olma olasılığını azaltmaktadır.

Akran kültürü kişilerin saldırgan davranışları üzerinde etkili bir rol oynamakta; olumlu ya da olumsuz bir davranış akranlar tarafından kabul gördüğünde ve desteklendiğinde ileride tekrarlanma olasılığı artmakta, tam tersine akranları tarafından onaylanmadığında ise tekrarlanma olasılığı azalmaktadır (Akt. Bayraktar, 2009; Olweus ve Limber, 1999)

Akranlarla ilişkiler, zorbalığa maruz kalan ve maruz kalma potansiyeli olan ergenler içinde önemli bir etkiye sahiptir. Yapılan araştırmalar ergenlerin ait olma ihtiyacının karşılandığı, kabul gördüğü ve güven duyduğu bir arkadaş çevresine sahip olmasının zorbalıkla etkili mücadele etmesinde ve zorbalardan korunmasında yardımcı olduğunu ortaya koymaktadır. Akran desteği, çocukların akran ilişkilerine ait şemalarının önemli bir boyutu olarak değerlendirilmekte, sosyal yeterlilik ve psikososyal uyum ile ilişkilendirilmektedir. Zorbalığa maruz kalma riski taşıyan ergenler, destekleyici, koruyucu akranları sayesinde bu türden saldırılara maruz kalmaktan kurtulabilmekte, bunun aksine zorbaca davranışları akranları tarafından desteklenen ve pekiştirilen ergenler de zorbalık yapmaya devam edebilmektedir. Özetle ergenlerin hem okul iklimine yönelik hem de akranlarına yönelik algıları duygusal, davranışsal ve sosyal uyumlarında, dolayısıyla da akran zorbalığı davranışlarında önemli ve kritik bir değere sahiptir.

Okul İklimi ve Öğretmenler

Akran ilişkilerinin şekillenmesinde öğretmenlerin de payı büyüktür. Öğretmenler zorbalık davranışları ile sıklıkla karşılaşılır. Huesmann ve Eron (1984), zorbanın kurbanı yönelik davranışı sonucunda tepki almadığında bu durumun, izleyenler ve zorba için pekiştirme anlamına geleceğini ifade etmişlerdir (akt. Kartal, 2009). Öğretmenin vereceği tepkiler ve uygulayacağı stratejiler zorbalığı engelleyebileceği gibi zorbalığın pekişmesine de neden olabilir.

Okullarda yaşanan zorbalık olaylarında öğretmen tutumlarının ve öğrencilerin öğretmene dair algılarının da önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Bu sebeple çocuk ve ergenlerin sosyal ve bilişsel gelişimlerinde önemli bir yer tutmakta, onların sosyal, duyuşsal ve davranışsal yönden gelişimlerini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedirler. Öğretmenler öğrencilere sadece eğitim vermekle kalmayıp aynı zamanda kurallar ve normlar koyarak, açık ve örtük mesajlar vererek sınıfın ve okulun sosyal yapısını ve öğrenciler arasındaki ilişkileri de düzenlerler. Öğrenciler öğretmenlerinin davranışlarını gözleyerek insanların birbirlerine karşı davranışları hakkında ipuçları yakalar, öğretmenlerin kendilerinden beklentilerine, onları önemseyip önemsemediklerine ve onları bir birey olarak değerlendirip değerlendirmediklerine göre de davranışlarını şekillendirirler. Öğretmenin zorbalık olayına karşı öğrenciyi desteklemesi, öğrencinin bu olay karşısında incinebilirliğini azaltmakta ve öğrenciyi daha güvenli bir çevre hissi sağlayabilmektedir. Öğrenciler, öğretmenlerin kendilerine değer verildiğini, saygı ortamını ve olumlu etkileşimleri desteklediğini algıladıklarında zorbalığa daha az dâhil olmaktadır (Bayraktar, 2009).

Araştırmanın Önemi

Dünyada ve Türkiye’de 10-19 yaş grubu arasında akran zorbalığı sorununun giderek yaygınlaştığı görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu 2014 (TÜİK, 2014) verilerine göre gençlerin sayısı Türkiye nüfusunun yaklaşık olarak %17’sini oluşturmaktadır. Akran zorbalığı, ancak okullarda çok ciddi yaralanmalar ya da ölümler görüldüğünde, kısa süreliğine toplumun ilgisini çekmektedir. Ülkemizde ilk olarak İstanbul, Ankara ve İzmir’de akran zorbalığı ile ilgili yapılan araştırmalar, diğer illerdeki araştırmacıların da ilgisini çekmiş ve bu konuyu inceleyen çalışmaların önünü açmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) 2012 yılında yayınladığı raporda, zorbalığın görülme oranı %1 ile %32 arasında değişmektedir (Currie ve ark., 2012). Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) 2011 yılında yayınlanan gençlik dönemi riskleriyle ilgili rapora göre, gençler arasında zorbalık %20 ile %56 arasında değişen oranlardadır. Buna göre 30 kişilik bir sınıfta okuyan gençlerin 6-17’si ya kurban, ya zorba ya da hem zorba hem de kurbandır (Eaton ve ark., 2012). En sık zorbalık alanları sözel zorbalık, ardından fiziksel zorbalık olarak saptanmıştır (Santos ve ark., 2014).

Türkiye’de yayınlanmış ilk çalışma Alikashiöğlü ve arkadaşlarının 2000’de İstanbul’da 9-11. sınıf öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmadır. Araştırmanın raporunda okul alanı

içinde bir kesici-delici alet veya silahla zorbalığa uğrayan öğrencilerin oranı %7,5 olarak (kızlarda %2,5, erkeklerde %12) saptanmıştır. Tüm öğrencilerin %8'i (kızların %3'ü, erkeklerin %13'ü) okul alanlarında bir kesici-delici alet veya silah taşıdıklarını bildirmişlerdir.

Türkiye'de de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2006 yılında okullarda yaşanan şiddet olaylarının incelendiği çalışmada, %32,8 oranında fiziksel zarar veren olaylar (yumruk, tekme, tokat vs), %19,7 oranında tehdit ve sataşma, %12,9 oranında dedikodu yapma, lakap takma, %9,5 oranında eşyaya/mala zarar verme şeklindeki olayların görüldüğü saptanmıştır.

Ülkemizde Karaman-Kepenekçi ve Çınkır (2001) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada, öğrencilerin % 44'unun sözel, % 30'unun fiziksel, % 18'inin duygusal ve % 9'unun ise cinsel içerikli zorbalığa uğradıkları belirtilmektedir.

Zeynep Gültekin'in 2003 tarihli yüksek lisans tezine göre, 12-15 yaş aralığındaki öğrencilerin zorbalığa maruz kalma oranı kızlar için %12 (n=100), erkekler için %15,1'dir.

Yıldırım (2001) ise gençlerin %16,4'ünün zorba, %26,2'sinin kurban ve %23,8'inin de zorba veya kurban grubunda yer aldığını belirtmiştir.

Tüm bu araştırma sonuçları Dünya'da ve Türkiye'de okullarda görülen zorbalık davranışlarının yüksek oranda gerçekleştiğini göstermektedir.

Okullarda yaşanan şiddet ve akran zorbalığı, mağdurun yanı sıra uygulayanları da olumsuz bir şekilde etkilemektedir (Dölek, 2002). Şiddet ve akran zorbalığı, eğitim süreci ve öğrenci üzerinde uzun süreli etki yaratabilecek travmatik yaşantılar oluşturmaktadır.

Antalya ilinde "Akran Zorbalığı" ile ilgili sağlıklı araştırma verilerine ulaşamamıştır. Muratpaşa Rehberlik ve Araştırma Merkezinin sorumluluk alanında yer alan ortaöğretim okullarında yaşanan akran zorbalığı ile ilgili durum tespiti yapılmasına ve bu araştırmalardan elde edilen bulgular ışığında akran zorbalığını önlemeye yönelik çözümler üretilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı; Antalya İli, Muratpaşa ilçesinde örneklem olarak belirlenen ortaöğretim okulları 9. ve 10. Sınıf öğrencilerinin, öğretmenlerinin ve okul yöneticilerinin akran zorbalığına ilişkin algılarını, öğrencilerin kurban/zorba/seyirci olma durumunu, yaşanan zorbalığın türü ve sıklığını, zorbaca davranışlar karşısında gösterilen

tepkileri belirlemeye yönelik betimsel bir çalışmadır. Betimsel araştırma teknikleri, araştırma konusunun mevcut durumunu saptamayı ve olayı tasvir ederek problemin daha iyi anlaşılmasını sağlamayı amaçlar.

Araştırmanın uzak erimli amacı ise Muratpaşa ilçesinde ortaöğretim öğrencilerinin, Milli Eğitim Müdürlüğü çalışanlarının ve eğitimcilerin konuya dikkatlerini çekmek ve koruyucu program geliştirme konusunda cesaretlendirmektir. Bu araştırmadan elde edilen bulguların okul ortamında ve sanal ortamda zorbalığı önleme ve müdahale programlarının geliştirilmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın genel problemi doğrultusundaki alt problemleri ise şu şekildedir:

1. Araştırma Grubundaki Öğrencilerin Akran Zorbalığına İlişkin; Zorbalık statüleri (Zorba, Kurban, Zorba-kurban, Seyirci) nelerdir?
2. Öğrencilerin maruz kaldıkları ve uyguladıkları zorbalık türleri nelerdir ve ne sıklıkta?
3. Zorbaca davranışlar karşısında gösterdikleri tepkiler nelerdir?
4. Öğrenciler zorbaca davranışlar karşısında kimlerden yardım istemişlerdir?
5. Birine zorbalık yapıldığını gördüklerinde tepkileri nedir?
6. Akran Zorbalığında zorba/kurban olma durumunu cinsiyet değişkeni etkilemekte midir?
7. Öğretmen ve yöneticilerin akran zorbalığına ilişkin görüşleri ve zorbalıkla baş etme stratejileri nelerdir?
8. Öğretmen ve yöneticilerin okullarda karşılaştıkları akran zorbalığı türleri nelerdir?
9. Öğretmen ve yöneticiler, öğrencilerin daha çok zorbalığa nerelerde uğradıklarını düşünmektedirler?
10. Öğretmen ve yöneticilere göre okulda zorbalık yapan ve/veya maruz kalan öğrenciler kimlerdir?
11. Öğretmen ve yöneticilerin akran zorbalığı ile baş etme konusunda aldıkları önlemler ve çözüm önerileri nelerdir?

Sınırlılıklar

- Araştırma 2017-2018 eğitim öğretim yılında Antalya ili, Muratpaşa ilçesi Anadolu Liseleri ve Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinde devlet okullarında öğrenim gören

ortaöğretim öğrencileri ile sınırlı tutulmuştur. Özel okulların örnekleme dahil edilmemesi araştırama sonuçlarının genellenmesi ile ilgili sınırlılıklara neden olabilir.

- Araştırmanın uygulandığı okullardaki öğrencilerin cinsiyet dağılımları birbirinden farklıdır. Bunun nedeni olarak uygulamaların yapıldığı okulların ikisinin genellikle kız öğrenciler tarafından tercih edilen meslek liseleri olmaları gösterilebilir. Bu durum araştırmamızda bir sınırlılık teşkil etmiş olabilir. Örneklemin 9. ve 10 sınıf düzeyinde olması, 11 ve 12. Sınıf düzeylerinin dahil edilmemesi araştırma sonuçlarının ortaöğretime genellenmesi açısından bir sınırlılık teşkil etmektedir.

Sayıtlar

Bu araştırmada aşağıdaki sayıtlardan hareket edilmiştir:

- Araştırma kapsamında örneklem grubunun Antalya İli, Muratpaşa ilçesi ortaöğretim öğrenci, öğretmen ve yöneticilerini temsil ettiği kabul edilmiştir.
- Araştırmada örneklem grubunu oluşturan kişilerin kullanılan ölçüm araçlarındaki sorulan sorulara doğru ve samimiyetle cevap verdikleri kabul edilmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

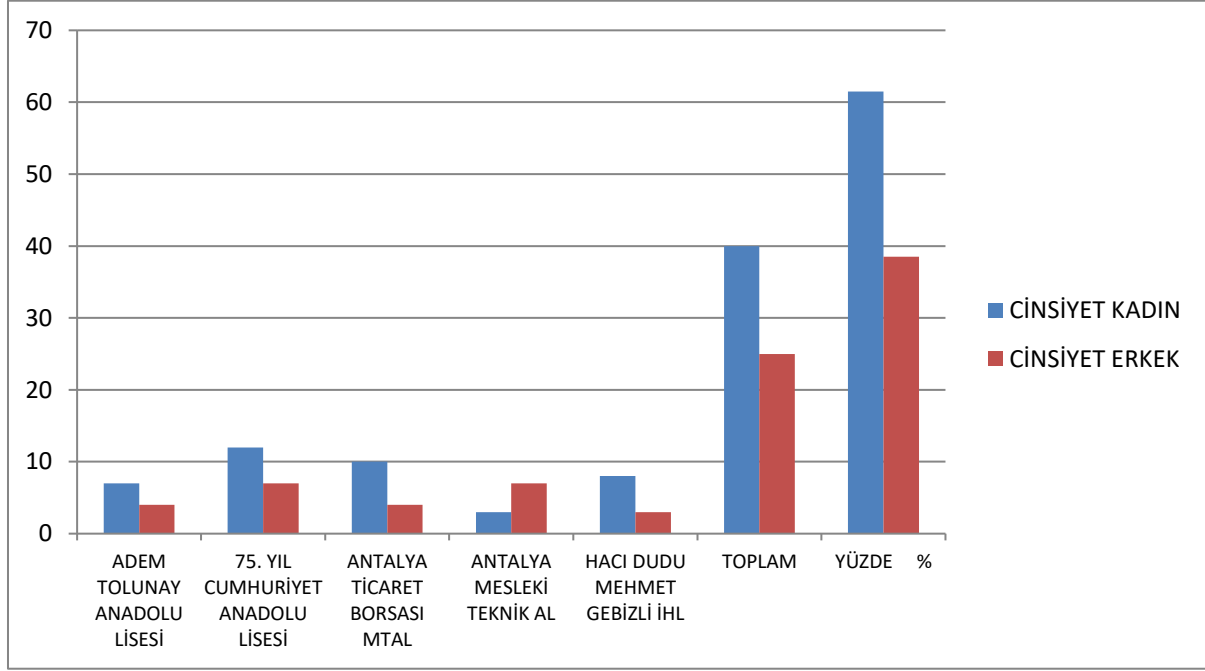
Muratpaşa ilçesinde farklı okul türlerindeki yönetici ve öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin algıları ve 9. ve 10. Sınıf öğrencilerinin fiziksel, sözel, duygusal, cinsel ve sanal boyutlarda algılanan akran zorbalığının görülme sıklığı, cinsiyet ve okul türlerine göre karşılaştırılmasına yönelik yapılmış bir araştırmadır. Araştırmada “Yönetici ve Öğretmen Bilgi Formu” ve “Akran Zorbalığı Belirleme Anketi” uygulanmıştır.

Demografik bilgilere ait gözlem gözlem sayılarını belirlemek için frekans tabloları düzenlendi. Geçerlik güvenirlik düzeyini belirlemek için Cronbach Alpha güvenirlik testi yapıldı. İki den fazla grubun karşılaştırılmasında, normallik ve varyansların homojenliği koşullarının sağlandığı durumlarda One Way ANOVA Testi, en az birinin sağlanmadığı durumda Kruskal Wallis testi kullanıldı. İki grubun karşılaştırmalarında, normallik ve varyansların homojenliği koşullarının sağlandığı durumlarda Bağımsız t Testi, sağlanmadığı durumlarda Mann Whitney U Testi kullanıldı.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın çalışma grubunu farklı okul türlerindeki 9. ve 10. Sınıf öğrencileri ile bu okullarda görev yapan idareci ve farklı branşlardan öğretmenler oluşturmaktadır. Çalışma grubuna ilişkin bilgiler tablolarla birlikte verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin cinsiyetlerine göre dağılımları

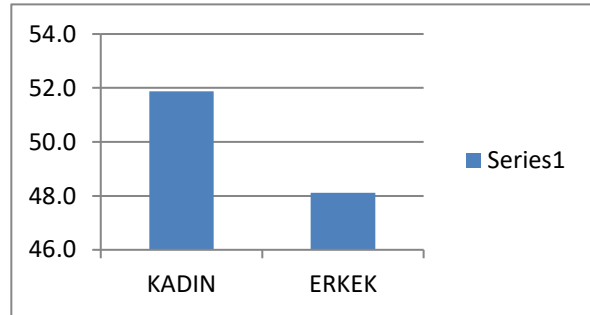

Araştırmaya belirlenen 5 okuldan 40 kadın, 25 erkek olmak üzere toplam 65 öğretmen katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %61,5'i kadın, %38,5' i erkek öğretmenlerden oluşmaktadır.

Araştırma 9. ve 10. Sınıf öğrencilerinden toplam 505 öğrenciye uygulanmıştır. Bu öğrencilerin 243'ü erkek, 262'si kadındır. Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun doğum yılı 2002 ve 2003' tür. Dağılımlar Tablo 3' de verilmiştir. Araştırmaya katılan 505 öğrenciden 121'i Adem Tolunay Anadolu Lisesi, 113'ü 75. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi, 90'ı Antalya Ticaret Borsası Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, 85'i Antalya Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, 96'sı Hacı Dudu Mehmet Gebizli İmam Hatip Anadolu Lisesi'ne devam etmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin okul türlerine göre dağılımlarına baktığımızda 236 öğrenci Anadolu Lisesi öğrencisi, 268 öğrenci de Meslek Lisesi öğrencisidir. Araştırmaya katılan 505 öğrenciden 281'i 9. sınıf, 224'ü de 10. sınıf öğrencisidir.

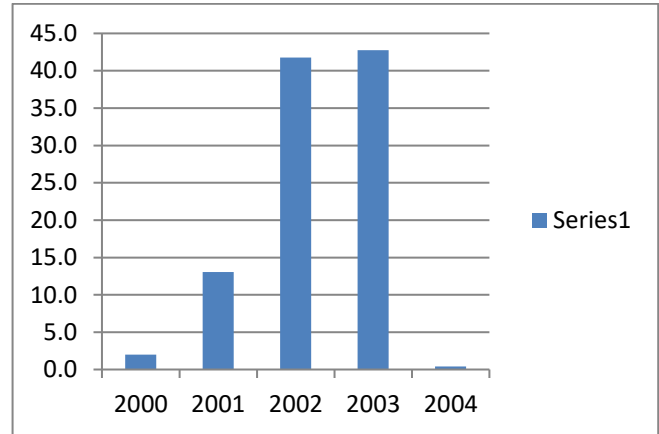
Tablo 2: 9. ve 10. Sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre dağılımı

	N	Yüzde
KADIN	262	51,9
ERKEK	243	48,1
Total	505	100,0

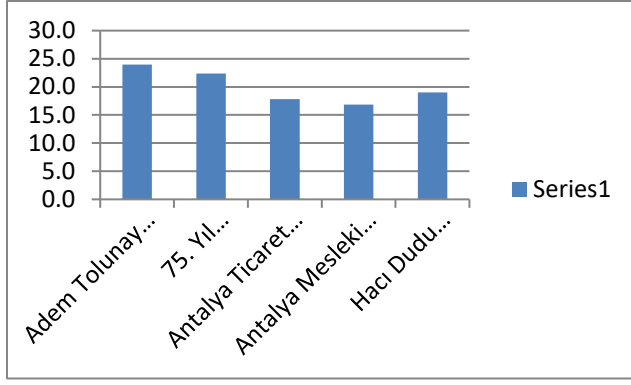
Tablo 3: 9. Ve 10. Sınıf öğrencilerinin doğum yıllarına göre dağılımı

	N	Yüzde
2000	10	2,0
2001	66	13,1
2002	211	41,8
2003	216	42,8
2004	2	0,4
Total	505	100,0

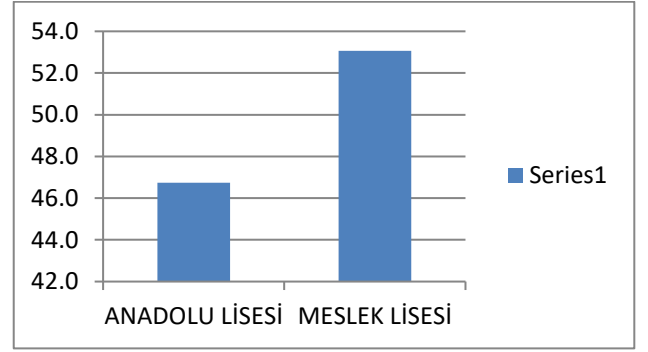
Tablo 4. Araştırma yapılan okullar ve öğrenci sayıları

	N	Yüzde
Adem Tolunay Anadolu Lisesi	121	24,0
75. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi	113	22,4
Antalya Ticaret Borsası Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	90	17,8
Antalya Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	85	16,8
Hacı Dudu Mehmet Gebizli İmam Hatip Anadolu Lisesi	96	19,0
Total	505	100,0

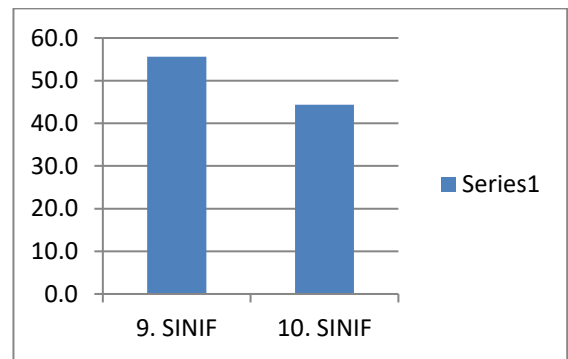
Tablo 5: Araştırmanın yapıldığı okul türleri

OKULTURU	N	Yüzde
ANADOLU LİSESİ	237	46,9
MESLEK LİSESİ	268	53,1
Total	505	100,0

Tablo 6: Araştırma yapılan sınıf düzeylerinin dağılımı

	N	Yüzde
9. SINIF	281	55,6
10. SINIF	224	44,4
Total	505	100,0

Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği fiziksel, sözel, duygusal, cinsel ve sanal alt başlıklarında öğrencilerin karşılaşılabileceği zorba davranışların neler olabileceği düşünülerek belirlenmiştir. Soru maddeleri “bana yapıldı”, “ben yaptım” başlıkları altında 5’ li likert tipi ölçek olarak hazırlanmıştır. Ayrıca her soru maddesi için “seyirci kaldım” cevabı da oluşturulmuştur. Fiziksel alt testinde 17 madde, Sözel alt testinde 8 madde, Duygusal alt testinde 14 madde, Cinsel alt testinde 10 madde, Sanal alt testinde 11 madde olmak üzere toplam 60 maddeden oluşmaktadır. Ayrıca ek olarak Evet ve Hayır cevaplarından oluşan 14 maddelik sorular vardır. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği’ nin güvenilirliği .88-.97 aralığındadır.

Tablo 7: Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Güvenirlik Tablosu

		Conbach's Alpha	n	Mean	Grand Mean	Sig.
Fiziksel	Bana Yapıldı	0,883	17	32,5327	1,9137	0,00
	Ben Yaptım	0,950	17	33,0673	1,9451	0,00
	Seyirci Kaldım	0,902	17	130,3155	7,6656	0,00
Sözel	Bana Yapıldı	0,855	8	16,4337	2,0542	0,00
	Ben Yaptım	0,904	8	15,1307	1,8913	0,00
	Seyirci Kaldım	0,881	8	60,1525	7,5191	0,00
Duygusal	Bana Yapıldı	0,934	14	23,4950	1,6782	0,00
	Ben Yaptım	0,964	14	22,9921	1,6423	0,001
	Seyirci Kaldım	0,922	14	111,6772	7,9769	0,00
Cinsel	Bana Yapıldı	0,911	10	14,6389	1,4639	0,00
	Ben Yaptım	0,963	10	15,1010	1,5101	0,00
	Seyirci Kaldım	0,897	10	81,4337	8,1434	0,00
Sanal	Bana Yapıldı	0,946	11	15,5842	1,4167	0,00
	Ben Yaptım	0,974	11	17,3347	1,5759	0,172
	Seyirci Kaldım	0,898	11	91,1881	8,2898	0,00

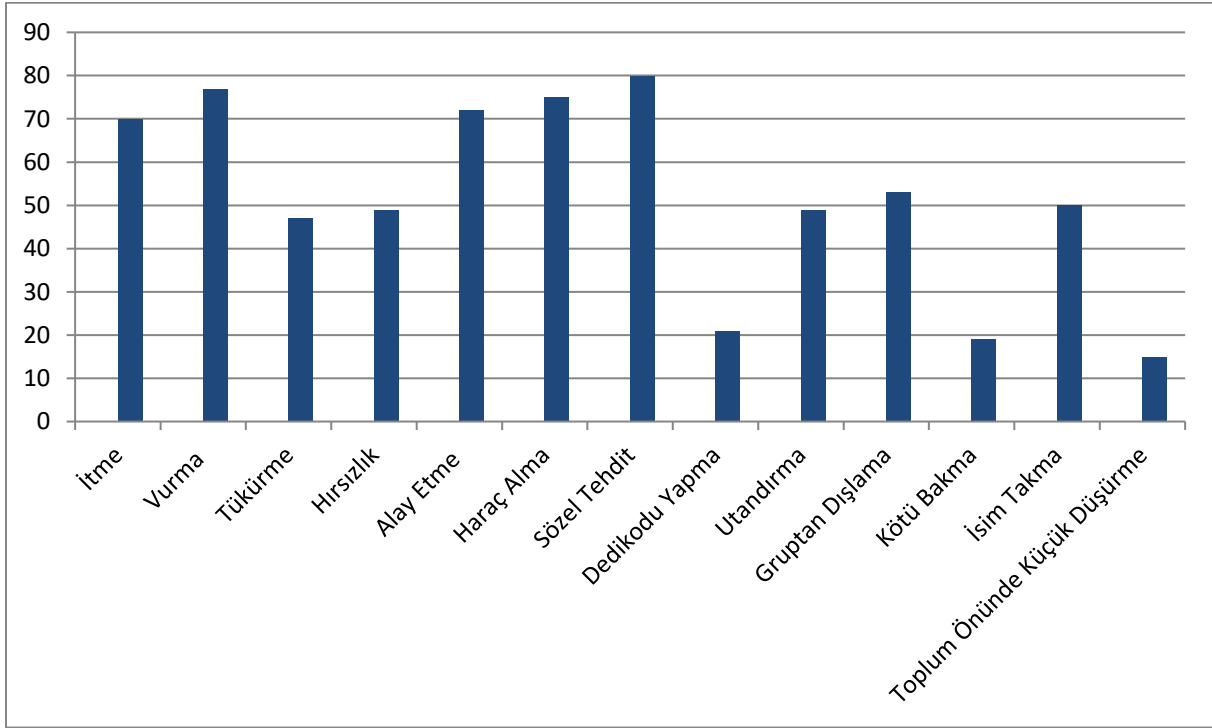
Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.

BULGULAR

Tablo 8: Zorbalık Olarak Tanımlanan Davranışlar (Yüzdeler Olarak)

DAVRANIŞLAR	İtme	Vurma	Tükürme	Hırsızlık	Alay Etme	Haraç Alma	Sözel Tehdit	Dedikodu Yapma	Utandırma	Gruptan Dışlanma	Kötü Bakma	İsim Takma	Toplum Önünde Küçük Düşürme
ZORBALIK	70	77	47	49	72	75	80	21	49	53	19	50	15
ZORBALIK DEĞİL	30	23	53	51	28	25	20	79	51	47	81	50	85

“Sizce Zorbalık Nedir?” sorusuna, ankete katılan öğrencilerin verdiği yanıtlar değerlendirildiğinde öğrencilerin; İtme, Vurma, Alay Etme, Haraç Alma ve Sözel Tehdit davranışlarını %70 ve üstü oranında zorbalık olarak nitelendirdikleri saptanmıştır. Gruptan Dışlama, İsim Takma, Hırsızlık, Tükürme ve Utandırma davranışlarını ise öğrencilerin ortalama % 50 oranında zorbaca davranışlar olarak nitelemişlerdir. Diğer yandan; Toplum Önünde Küçük Düşürme, Kötü Bakma ve Dedikodu Yapma davranışlarını öğrencilerin % 17-18’i zorbalık olarak adlandırmaktadırlar (yani öğrencilerin % 80’inden fazlası bu tür davranışları zorbalık olarak görmemektedirler). Sonuç olarak ankete katılan öğrencilerin çoğunluğunun literatürde zorbalık olarak tanımlanan birçok davranışı zorbalık olarak algılamadıkları görülmektedir.

Tablo :9 Fiziksel Zorbalığın Görülme Sıklığı (%)

	SIKLIK %													
	BANA YAPILDI						BEN YAPTIM						Seyirci Kaldım	Seyirci Kalmadım
	Hiç Bir Zaman	Dönem Boyunca 1 Defa	Ayda 1 Defa	Haftada En Az 1 Defa	Hemen Her Gün	Cevap Yok	Hiç Bir Zaman	Dönem Boyunca 1 Defa	Ayda 1 Defa	Haftada En Az 1 Defa	Hemen Her Gün	Cevap Yok		
El Kol Şakası yaparak rahatsız etme	34.3	11.1	7.3	20.2	24.0	3.2	36.6	12.5	12.3	15.0	14.7	8.9	24	76
Oturmak üzereyken altına rahatsız edici cisim koyma	73.7	9.3	5.7	4.2	2.6	4.6	78.4	7.1	2.0	2.4	1.2	8.9	23	77
Kuyrukta zorla sırasını alma, önüne geçme	55.8	8.1	5.9	10.5	14.1	5.5	64.4	7.3	6.9	5.3	5.5	10.5	21	79
Oyun oynarken sahayı ya da bir mekânı güç kullanarak terk etmeye zorlama	73.5	10.5	3.6	3.8	3.2	5.5	82.6	3.8	0.8	2.0	0.2	10.7	16	84
Tükürme	79.8	4.8	2.8	2.8	3.6	6.3	82.2	3.0	0.8	1.2	1.6	11.3	19	81
Saç ve kulak çekme, itme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme	49.3	14.7	10.5	12.7	9.9	3.0	60.6	11.9	8.9	6.1	4.2	8.1	22	78
Zarar vermek ya da rahatsız etmek amacıyla üzerine bazı cisimler atma, sopa, çubuk, cetvel ile vurma, fırlatma, kalem, toplu iğne batırma	66.5	8.9	9.3	7.5	4.4	3.4	75.6	7.7	3.8	4.0	1.6	7.3	19	81
Tekme-tokat atma, yumruk atma, yüze, kafaya, enseye vurma, çimdik atma, ısırma, kasıtlı olarak omuz atma, dirsek vurma, çarpma	53.5	14.1	10.1	8.9	9.3	4.2	61.6	10.3	9.5	6.5	4.8	7.3	25	75
Bıçak, tornavida, maket bıçağı gibi kesici alet veya ateşli silahla saldırma veya korkutma	92.1	3.4	1.0	0.6	0.8	2.2	92.1	1.2	0.6	0.4	0.4	5.3	9.5	81.5
Parasını, eşyalarını veya yiyeceklerini zorla alma	81.2	5.0	3.2	3.0	4.8	3.0	85.5	3.2	2.4	1.2	1.2	6.5	13.5	86.5
Kantinden zorla bir şeyler ısmarlatma	75.8	8.5	4.2	3.4	3.8	4.4	77.8	6.5	3.6	2.6	2.0	7.5	18	82
Para ya da eşyalarını çalma	76.6	10.1	6.1	8.2	1.2	3.2	91.1	0.8	0.4	0.2	0.2	7.3	11	89
Kalem, kitap, defter vb. eşyalarını karalama ya da üzerine kötü şeyler yazma, kasıtlı olarak yırtma, kırma, atma, yakma	58.4	12.7	9.9	9.5	5.9	3.6	72.3	9.9	5.5	3.6	2.0	6.7	19	81
Kasıtlı olarak elbiselerini yırtma, yırtmaya çalışma, kirletme	88.5	5.5	1.2	1.2	0.3	3.2	91.5	1.4	0.6	0.2	0	6.3	10	90
Baskıyla telefon kontör yükletme	95.0	1.0	0.8	0	0	3.2	91.5	0.6	1.4	0.4	0.2	5.9	5.5	94.5
Ödünç alınan para ya da eşyayı geri vermeme	64.0	16.8	7.7	4.4	4.8	2.4	83.6	6.7	2.0	0.8	0.8	6.1	13	87
Çanta ya da diğer eşyalarını izinsiz karıştırma	65.5	12.5	7.7	6.1	5.3	2.8	84.6	4.2	1.8	1.6	1.2	6.7	15	85

FİZİKSEL ZORBALIK

Bana Yapıldı:

Örnekleme olarak anketin uygulandığı 505 öğrencinin Fiziksel Zorbalık alt başlığı altında verdikleri yanıtlar değerlendirildiğinde “*El Kol Şakası yaparak rahatsız etme*” davranışına % 20’sinin haftada en az bir defa, % 24’ünün hemen her gün, % 7’sinin ayda bir defa ve % 11’inin dönem boyunca bir defa maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. % 34’nün ise bu davranışlara hiçbir zaman maruz kalmadıklarını belirtmişlerdir.

Fiziksel Zorbalık alt başlığı altında yer alan;

- “*Kuyrukta zorla sırasını alma, önüne geçme*”,
- “*Saç ve kulak çekme, İtme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme*”, davranışlarına ankete katılan öğrencilerin ortalama % 24’ü haftada en az bir kez veya daha sık maruz kalmışlardır. Öğrencilerin ortalama % 54’ü ise bu davranışlara hiç maruz kalmadıklarını belirtmişlerdir.

Yapılan sayısal analizler, “*Tekme-Tokat Atma, Yumruk Atma, Yüze, Kafaya, Enseye Vurma, Çimdik Atma, Isırma, Kasıtlı Olarak Omuz Atma, Dirsek Vurma ve Çarpma*” davranışlarına öğrencilerin % 9’unun günde en az bir kez ve % 9’unun haftada bir kez (toplam % 18’inin) maruz kaldığını göstermektedir.

“*Kalem, Kitap, Defter vb. Eşyalarını Karalama ya da Üzerine Kötü Şeyler Yazma, Kasıtlı Olarak Yırtma, Kıрма, Atma, Yakma*”, davranışlarıyla %15’inin en az haftada bir defa, % 20’sinin dönem boyu en az bir defa karşı karşıya kaldıkları; % 58’inin ise hiçbir zaman yukarıda belirtilen davranışlarla karşı karşıya kalmadıkları sayısal analiz sonuçlarında görülmüştür.

Aşağıda belirtilen zorbaca davranışlara ise diğer maddelerdeki zorbaca davranışlara göre daha az (% 5 ile % 23 arası dönemde bir kez) rastlanmıştır.

- Baskıyla telefon kontör yükletme,
- Bıçak, tornavida, maket bıçağı gibi kesici alet veya ateşli silahla saldırma veya korkutma,
- Kasıtlı olarak elbiselerini yırtma, yırtmaya çalışma, kirletme,
- Para ya da eşyalarını çalma,
- Tükürme,

- Kantinden zorla bir şeyler ısmarlatma,
- Parasını, eşyalarını veya yiyeceklerini zorla alma,
- Oturmak üzereyken altına rahatsız edici cisim koyma,
- Oyun oynarken sahayı ya da bir mekânı güç kullanarak terk etmeye zorlama.

Ben Yaptım:

Fiziksel Zorbalık alt başlığında; aşağıda belirtilen zorbaca davranışları “Ben Yaptım” diyen öğrencilerin yanıtları değerlendirildiğinde:

- El Kol Şakası yaparak rahatsız etme davranışını haftada en bir defa ortalama % 30;
- Kuyrukta zorla sırasını alma, önüne geçme,
- Saç ve kulak çekme, İtme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme,
- Tekme-tokat atma, yumruk atma, yüze, kafaya, enseye vurma, çimdik atma, ısırma, kasıtlı olarak omuz atma, dirsek vurma, çarpma davranışlarını ise ortalama %10-11 oranında gösterdikleri saptanmıştır.

Sayısal verilerin analizinde, ankete katılan öğrencilerin 1, 3, 6 ve 8. Maddelerde yer alan davranışları ortalama ayda bir defa (% 9-10) ve dönemde bir defa (%11) oranında “Ben Yaptım” cevabı verdikleri görülmüştür. Fiziksel Zorbalık alt başlığı altında yer alan diğer maddelere “Ben Yaptım” yanıtı veren öğrenci yüzdelik oranlarının daha az olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte “Ben Yaptım” maddelerinin yanıtı kalma oranlarının “Bana Yapıldı” maddelerine göre çok daha yüksek olduğu dikkati çekmiştir. Bu da öğrencilerin, olumsuz olan bu zorbaca davranışları kendilerinin yaptıklarını itiraf etmektense bu soruları yanıtı bırakmayı yeğlemiş olabileceklerini düşündürmüştür.

Araştırmanın sayısal verilerine bakıldığında yüzdelik oranları düşük görülmekle birlikte (Dönemde en az % 8) “*Bıçak, Tornavida, Maket Bıçağı Gibi Kesici Alet Veya Ateşli Silahla Saldırma Veya Korkutma*” davranışlarına da okullarda rastlandığı ifade edilmektedir. **Fiziksel zorbalığın kısa vadede ve uzun vadedeki fiziksel, duygusal ve sosyal etkileri düşünüldüğünde okullarda bu konu ile ilgili farkındalık kazandırma ve bu davranışları önlemeye yönelik çalışmalar yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır.**

Fiziksel Zorbalık alt başlığı altında verilen maddelere “Seyirci Kaldım” diyen öğrencilerin oranı % 17’yken “Seyirci Kalmadım” diyen öğrencilerin oranı ise % 83 olduğu görülmüştür.

Tablo 10: Sözel Zorbalığın Görülme Sıklığı (%)

	SIKLIK %													
	BANA YAPILDI						BEN YAPTIM						Seyirci Kaldım	Seyirci Kalmadım
	Hiç Bir Zaman	Dönem Boyunca 1 Defa	Ayda 1 Defa	Haftada En Az 1 Defa	Hemen Her Gün	Cevap Yok	Hiç Bir Zaman	Dönem Boyunca 1 Defa	Ayda 1 Defa	Haftada En Az 1 Defa	Hemen Her Gün	Cevap Yok		
Saç ve ten rengi, diş yapısı, dış görünüşü, giysileri, beden yapısı ya da bedensel özrüyle alay etme	58	11.1	10.9	7.5	8.7	3.8	75.0	7.1	5.7	3.0	3.0	6.1	23	77
Aksanı, şivesi ya da konuşma tarzıyla alay etme	68.1	9.9	5.7	5.3	5.7	5.1	74.5	8.5	4.2	3.4	2.8	6.7	21	79
Adı ya da soyadıyla dalga geçme, hoşla girmeyen küçük düşürücü isimler (lakap) takma	60.2	11.3	7.9	5.3	11.9	3.2	68.5	11.3	5.3	3.8	4.6	6.5	22	78
Anne, baba ya da ailesinin bazı özellikleriyle alay etme	85.7	4.2	1.8	1.6	3.2	3.6	90.1	1.6	1.0	0.8	1.2	5.3	11	89
Küfür etme, kaba ve çirkin sözler söyleme	41.8	10.3	9.1	10.5	23.6	4.8	53.5	10.1	7.5	8.9	13.7	6.3	24	76
Çeşitli nedenlerle sataşma, hakaret etme, küçük düşürme, utandırma, aşağılama, dalga geçme, alay etme, incitme, kızdırma, ağlatma	53.9	14.3	10.3	7.7	9.5	4.4	69.5	11.9	6.5	2.6	2.8	6.7	21	79
Tehdit etme	75.2	10.9	4.8	2.2	2.6	4.4	85.0	4.2	2.2	2.0	1.2	5.5	15.5	84.5
Şantaj yapma	84.4	5.1	2.6	2.4	2.0	3.6	89.1	2.0	1.4	0.8	1.0	5.7	10	90

SÖZEL ZORBALIK

Bana Yapıldı:

Ankete katılan öğrencilerin Sözel Zorbalık alt başlığı altındaki maddelere verdiği yanıtlar değerlendirildiğinde; öğrencilerin ortalama % 24'ü hemen her gün, % 11'i haftada bir defa, % 9'u ayda bir defa, % 10'u ise dönem boyunca en az bir defa “*Küfür Etme, Kaba ve Çirkin Sözler Söyleme*” davranışına maruz kaldıklarını ifade ederken % 42'si hiçbir zaman bu tür davranışlarla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir.

Anket sonuçları öğrencilerin;

- Küfür Etme, Kaba ve Çirkin Sözler Söyleme % 57,
- Çeşitli nedenlerle sataşma, hakaret etme, küçük düşürme, utandırma, aşağılama, dalga geçme, alay etme, incitme, kızdırma, ağlatma % 42,
- Adı ya da soyadıyla dalga geçme, hoşa girmeyen küçük düşürücü isimler takma %36,
- Saç ve ten rengi, diş yapısı, dış görünüşü, giysileri, beden yapısı ya da bedensel özrüyle alay etme % 38,
- Aksanı, şivesi ya da konuşma tarzıyla alay etme % 27'sinin

Dönemde en az bir kez veya daha sıklıkla bu tür Sözel Zorbalık davranışlarına maruz kaldıklarını göstermektedir.

Ben Yaptım:

Aşağıda belirtilen Sözel Zorbalık davranışlarını “Ben Yaptım” diyen öğrencilerin yanıtları değerlendirildiğinde;

- Küfür Etme, Kaba ve Çirkin Sözler Söyleme davranışını ortalama % 41'nin,
- Çeşitli Nedenlerle Sataşma, Hakaret Etme, Küçük Düşürme, Utandırma, Aşağılama, Dalga Geçme, Alay Etme, İncitme, Kızdırma, Ağlatma davranışını ortalama % 32'inin,
- Adı Ya Da Soyadıyla Dalga Geçme, Hoşa Gitmeyen Küçük Düşürücü İsimler (Lakap) Takma davranışını ortalama % 31'inin,
- Aksanı, Şivesi Ya Da Konuşma Tarzıyla Alay Etme davranışını ortalama % 20'sinin,
- Saç Ve Ten Rengi, Diş Yapısı, Dış Görünüşü, Giysileri, Beden Yapısı Ya Da Bedensel Özüyle Alay Etme davranışını ortalama % 16'sının,

Dönemde en az bir kez ve daha sıklıkla gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin yanıtları incelendiğinde, Sözel Zorbalık alt başlığında yer alan maddeler arasında “Küfür Etme, Kaba ve Çirkin Sözler Söyleme” davranışlarının hem “Bana Yapıldı” hem de “Ben Yaptım” kategorilerinde en yüksek oranda olduğu görülmüştür.

Öğrenciler; Sözel Zorbalık maddelerine ortalama % 19 oranında “Seyirci Kaldım” yanıtı verirken ortalama % 81’i “Seyirci Kalmadım” yanıtı vermişlerdir.

Sözel Zorbalık alt başlığında yer alan “Bana Yapıldı” maddeleri ortalama % 4 oranında yanıtı bırakılırken “Ben Yaptım” maddeleri ise ortalama % 6 oranında yanıtı bırakılmıştır.

Tablo 11: Duygusal Zorbalığın Görülme Sıklığı (%)

	SIKLIK %													
	BANA YAPILDI						BEN YAPTIM						Seyirci Kaldım	Seyirci Kalmadım
	Hiç Bir Zaman	Dönem Boyunca 1 Defa	Ayda 1 Defa	Haftada En Az 1 Defa	Hemen Her Gün	Cevap Yok	Hiç Bir Zaman	Dönem Boyunca 1 Defa	Ayda 1 Defa	Haftada En Az 1 Defa	Hemen Her Gün	Cevap Yok		
Oyuna ve çeşitli etkinliklere almama	80.2	8.1	4.6	2.2	1.6	3.4	86.3	4.4	1.2	0.8	1.0	6.3	15	85
Grup dışına iterek yalnızlığa terk etme	79.0	10.1	3.2	1.6	2.4	3.8	86.5	3.8	1.0	1.4	0.6	6.7	14	86
Görmezden gelme, yok sayma	71.1	11.3	7.1	3.4	3.0	4.2	75.8	7.1	5.0	2.8	2.6	6.7	13	87
Dışlamak amacıyla konuşmama, sorulara cevap vermeme	73.5	11.5	4.4	2.8	3.4	4.6	80.2	7.7	3.0	1.6	1.8	5.7	13	87
Diğer öğrencilerle konuşmasını ve arkadaşlık yapmasını engelleme	79.6	7.3	3.8	2.2	2.4	4.4	87.7	3.2	1.6	0.4	1.0	6.1	14	86
Arkadaşlarını kendisine karşı kıskırtarak aralarının bozulmasına çalışma	73.7	11.3	5.1	2.8	3.2	4.0	87.3	2.8	0.6	1.2	1.6	6.5	14.5	84.5
Aleyhine söylentiler çıkarma ve yayma	71.3	13.3	4.8	2.6	3.2	5.0	86.5	4.6	0.2	0.4	0.2	8.1	14.5	84.5
Yapmadığı şeylerle ilgili iftira ve asılsız söylentiler ile suçlama ve zor duruma düşürme	71.7	13.3	4.6	4.4	3.6	2.6	88.9	3.4	0.2	0.6	0	6.9	13	87
Hakkında çeşitli yerlere çirkin yazılar yazma	82.2	6.7	2.2	2.6	2.6	3.8	88.3	4.2	1.4	0.6	0.2	5.3	13	87
Yapmadığı şeylerle ilgili öğretmene şikâyet etme	73.3	9.9	5.3	3.0	4.6	4.0	83.4	5.5	2.6	0.6	0.8	7.1	12	88
Sırlarını başkalarına anlatarak zor duruma düşürme	75.2	11.5	5.0	3.0	2.2	3.2	87.1	5.0	1.2	0.4	0.2	6.1	11.5	88.5
Sınavlarda kopya vermeye zorlama	71.1	13.1	4.6	2.2	5.0	4.2	81.6	7.3	2.4	1.0	3.0	4.8	14	86
Sınavlarda yüksek not almaması için baskı yapma	85.0	5.3	2.0	1.6	3.2	3.0	90.9	1.6	1.0	0.4	1.2	5.0	6.5	93.5
Zararlı maddeleri kullanma veya satma, satmak için zorlama	91.3	2.8	0.8	0.2	0.6	4.4	92.5	0.8	0.2	0.2	0.6	5.7	9	91

DUYGUSAL ZORBALIK

Bana Yapıldı:

Ankete katılan öğrencilerin yanıtları incelendiğinde **Duygusal Zorbalık** alt başlığında yer alan maddelerden “*Görmezden Gelme, Yok Sayma, Aleyhine Söylentiler Çıkarma ve Yayma, Yapmadığı Şeylerle İlgili İftira ve Asılsız Söylentiler İle Suçlama ve Zor Duruma Düşürme, Sınavlarda Kopya Vermeye Zorlama*” davranışlarına (ortalama % 30 oranında dönemde en az bir kez ve daha fazla) diğer davranışlara göre daha sık rastlandığı görülmüştür. Ayrıca öğrenciler; “*Dışlamak Amacıyla Konuşmama, Sorulara Cevap Vermeme, Arkadaşlarını Kendisine Karşı Kıskırtarak Aralarının Bozulmasına Çalışma, Yapmadığı Şeylerle İlgili Öğretmene Şikâyet Etme, Sırlarını Başkalarına Anlatarak Zor Duruma Düşürme*” davranışlarının ortalama % 25 oranında dönem boyunca en az bir defa veya daha sıklıkla maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Ben Yaptım:

Duygusal Zorbalık alt başlığında “*Görmezden Gelme, Yok Sayma*” davranışını dönem boyunca en az bir defa veya daha sıklıkla “Ben Yaptım” diyen öğrenci oranı yaklaşık % 20 ile en başta yer almaktadır. Duygusal Zorbalığın diğer maddelerini “Ben Yaptım” diyen öğrenci oranının ise ortalama % 9 düzeyinde olduğu görülmüştür.

Duygusal Zorbalık türünde “Seyir Kaldım” diyen öğrencilerin oranı ortalama % 13 iken “Seyirci Kalmadım” diyen öğrencilerin oranı % 87’dir.

Tablo 12: Cinsel Zorbalığın Görülme Sıklığı (%)

	SIKLIK %													
	BANA YAPILDI						BEN YAPTIM						Seyirci Kaldım	Seyirci Kalmadım
	Hiç Bir Zaman	Dönem Boyunca 1 Defa	Ayda 1 Defa	Haftada En Az 1 Defa	Hemen Her Gün	Cevap Yok	Hiç Bir Zaman	Dönem Boyunca 1 Defa	Ayda 1 Defa	Haftada En Az 1 Defa	Hemen Her Gün	Cevap Yok		
Cinselliği çağrıştıran beden ve yüz ifadelerini kullanma, laf atma	75.6	8.5	5.3	3.6	3.8	3.2	86.7	4.6	1.2	0.8	0.6	6.1	13	87
Birini onun isteği dışında cinsel amaçla öpme, dokunma	85.9	4.8	2.0	2.0	1.6	3.8	92.1	1.0	0.2	1.0	0.4	5.3	10	90
Bireyin giysilerini (etek, eşofman vb.) isteği dışında açarak rahatsızlık verme	90.9	3.2	1.4	0.8	1.0	2.8	93.1	1.2	0.4	0.2	0.6	4.6	7	93
Rahatsız edici cinsel içerikli fiziksel şakalar yapma	80.4	5.5	4.0	5.0	2.8	2.4	87.9	2.8	1.6	1.8	0.6	5.3	13	87
Cinsel içerikli isimler takma (gay, lezbiyen, sapık vb.)	78.6	7.5	3.6	2.2	4.8	3.2	85.0	5.1	1.0	2.2	1.4	5.3	15	85
Rahatsız edici cinsel içerikli sözel şakalar yapma	79.0	7.7	3.2	2.6	4.8	2.8	85.7	3.6	2.4	1.0	1.2	6.1	15	85
İstemediği halde cinsel konuları konuşmaya zorlama	89.5	4.8	1.8	0.8	1.0	2.2	93.3	0.4	0.8	0.4	0	5.1	13	87
Cinsel içerikli söylentiler çıkarma ve yayma	91.9	3.2	1.0	0.6	0.8	2.6	92.9	1.6	0.2	0	0	5.3	8	92
Duvar, kapı vb gibi yerlere birinin adını kullanarak cinsel içerikli sözler yazma ya da resim yapma	90.9	2.2	2.4	0.8	1.0	2.8	92.7	1.0	0.2	0.2	0	5.9	10	90
Okul tuvaletlerinde cinsel organını gösterme ya da göstermeye zorlama	95.6	0.6	0.8	0.6	0.4	2.0	94.5	0.6	0.4	0	0.2	4.4	4	96

CİNSEL ZORBALIK

Bana Yapıldı:

Cinsel Zorbalık alt başlığında yer alan “*Cinselliği Çağrıştıran Beden Ve Yüz İfadelerini Kullanma, Laf Atma, Cinsel İçerikli İsimler Takma (Gay, Lezbiyen, Sapık vb.), Rahatsız Edici Cinsel İçerikli Sözel Şakalar Yapma, Rahatsız Edici Cinsel İçerikli Fiziksel Şakalar Yapma*” davranışlarının kendilerine dönem boyunca en az bir defa veya daha sıklıkla yapıldığını ifade eden öğrencilerin oranı ortalama % 20’dir.

Diğer maddelerde yer alan Cinsel Zorbalık davranışlara ise öğrenciler, yaklaşık % 10 oranında dönem boyunca en az bir defa veya daha sıklıkla maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Ben Yaptım:

Cinsel Zorbalık içeren davranışları dönem boyunca en az bir defa veya daha sıklıkla “Ben Yaptım” diye ifade eden öğrencilerin oranının ortalama % 7 düzeyinde olduğu görülmüştür.

Cinsel zorbalık içeren davranışlara öğrencilerin ortalama % 11’i “Seyirci Kaldıklarını” söylerken % 89’u “Seyirci Kalmadıklarını” söylemişlerdir.

Tablo 13: Sanal Zorbalığın Görülme Sıklığı (%)

	SIKLIK %													
	BANA YAPILDI						BEN YAPTIM						Seyirci Kaldım	Seyirci Kalmadım
	Hiç Bir Zaman	Dönem Boyunca 1 Defa	Ayda 1 Defa	Haftada En Az 1 Defa	Hemen Her Gün	Cevap Yok	Hiç Bir Zaman	Dönem Boyunca 1 Defa	Ayda 1 Defa	Haftada En Az 1 Defa	Hemen Her Gün	Cevap Yok		
Cep telefonu ile istenmedik görüntüler çekerek kişiye şantaj yapmak	84.8	5.1	3.8	1.8	2.2	2.4	87.7	4.0	1.4	0.6	1.2	5.1	9.5	90.5
İnternet ile (e.mail, chat ...) hoş gitmeyen mesajlar atma	80.2	6.9	3.4	2.8	2.2	2.8	87.7	2.8	2.2	0.6	1.2	5.5	8.8	91.5
Telefonla rahatsız, mesaj atma	77.6	7.3	7.3	3.0	2.0	2.8	88.3	2.4	1.2	0.6	0.8	6.7	9	91
İzin almadan kişisel bilgisayardaki bilgileri alma	90.3	3.2	1.6	1.4	1.4	2.2	90.9	1.6	0.6	0.8	0.4	5.7	6	94
Sosyal medya sitelerinde birini kötüleyici/utandırıcı web sayfaları/grupları oluşturma	91.5	2.6	2.0	0.4	1.0	2.6	90.9	1.4	1.2	0	1.0	5.3	9	91
İnternette birileri hakkında dedikodular/olumsuz söylentiler yayma	86.1	5.1	2.4	1.6	1.4	3.4	88.5	2.2	1.0	0.6	1.6	6.1	11	89
İnternette fotomontaj fotoğraflar kullanarak birini küçük düşürme	90.9	2.0	3.2	0	1.4	2.6	89.1	2.6	1.2	0.2	0.8	6.1	9	91
Web kamerası aracılığı ile özel görüşme yaparken başkalarına izlettirme	93.5	1.4	0.4	1.0	1.2	2.6	89.9	1.8	0.8	0.6	0.6	6.3	5	95
Web kamerasını bir program aracılığı ile kullanıcıdan habersiz çalıştırma ve kaydetme	93.9	1.4	0.6	0.2	1.6	2.4	91.5	1.4	0.6	0.4	0.2	5.9	6	94
Bir forum sitesinde grup halinde ya da bireysel olarak birine cephe alma, dışlama	88.3	5.5	0.8	1.2	2.2	2.8	88.3	3.6	1.2	0.2	0.6	6.1	9	91
Kamerallı cep telefonu ile başkalarının izin almadan çekilen utandırıcı fotoğraflarını internet ve/veya cep telefonu aracılığı ile diğer insanlarla paylaşma.	82.0	6.9	3.4	2.8	2.2	2.8	86.1	4.4	1.8	0.8	0.8	6.1	15	85

SANAL ZORBALIK

Bana Yapıldı:

Ankete katılan öğrencilerin yanıtları incelendiğinde genel olarak, öğrencilerin bu tür davranışlara nadiren maruz kaldıkları veya bu tür davranışları nadiren yaptıkları görülmektedir. Bununla birlikte öğrenciler, ortalama % 16 oranında dönem boyunca en az bir defa veya daha sıklıkla “*Telefonla Rahatsız Etme, Mesaj Atma, İnternet İle (E.Mail, Chat ...) Hoşa Gitmeyen Mesajlar Atma, Kameralı Cep Telefonu İle Başkalarının İzin Almadan Çekilen Utandırıcı Fotoğraflarını İnternet ve/veya Cep Telefonu Aracılığı İle Diğer İnsanlarla Paylaşma*” davranışlarına maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Anket sonuçları Sanal Zorbalık türünde, diğer maddelerde yer alan davranışlara ise öğrencilerin, ortalama % 9 oranında dönem boyunca en az bir defa veya daha sıklıkla maruz kaldıklarını göstermektedir.

Ben Yaptım:

Ankete katılan öğrencilerin ortalama % 11’i dönem boyunca en az bir defa veya daha sıklıkla bu tür zorba davranışlarda bulduklarını ifade etmişlerdir.

Sanal Zorbalık alt testinde yer alan maddelerin yanıtız kalma oranlarına bakıldığında “Ben Yaptım” yanıtının “Bana Yapıldı” yanıtına göre yaklaşık iki kat (% 2,7 Bana Yapıldı, % 5,9 Ben Yaptım) daha fazla olduğu görülmüştür.

Ankete katılan öğrencilerin Sanal Zorbalık alt başlığında yer alan davranışlara ortalama % 18 oranında “Seyirci Kaldım” yanıtını verirken ortalama % 82’sinin ise “Seyirci Kalmadım” yanıtı verdikleri görülmüştür.

Zorbaca Davranışlar Karşısında Öğrencilerin Gösterdiği Tepkiler

Zorbaca davranışlar karşısında öğrencilerin gösterdiği tepkiler incelendiğinde öğrencilerin genellikle yardım aradıkları görülmektedir; “*Bu Davranışı Yapanlara Karşı Bana Destek Olabilecek Birilerini Ararım % 80, Bu Davranışı Yapanlara Karşı Yakın Arkadaşlarımla İşbirliği Yaparım % 74, Bu Davranışları Yapanlara Karşı Rehber Öğretmenimden, Öğretmenlerimden, Müdür Yardımcısından Veya Müdülden Yardım İsterim % 60, Bu Davranışları Yapanlara Karşı Ailemden Yardım İsterim % 54.*” Öğrencilerin bu yardımı aile veya öğretmenlerinden daha çok akranlarından talep ettikleri dikkati çekmektedir. Nitekim öğrencilerin 13. Ve 14. Maddeler verdikleri yanıtlar (“*Eğer Kötü Davranışları Öğretmene Şikayet Ederseniz Size Daha Kötü Davranırlar % 37, Zorbaca*

Davranışları Öğretmene Veya Bir Büyüğüme Söylediğimde Zaten Bir Önlem Alamazlar % 25”) bu sonuçları desteklemektedir.

Ankete katılan öğrencilerin zorbaca davranışlar karşısında gösterdikleri diğer bir tepki türü de okul ortamından uzaklaşmaktır; *“Bu Davranışları Yapanlardan Kurtulmak İçin Okulumu Değiştiririm % 19, Bu Davranışları Yapanlardan Kurtulmak İçin Birkaç Gün Okula Gitmem %12,5, Bu Davranışları Yapanlardan Kurtulmak İçin Okulu Bırakırım % 3,5”*.

Zorbaca Davranışlarla karşılaştıklarında öğrencilerin bir kısmı da tepkisiz kalmaktadır; *“Bu Davranışlara Uğradığımda Şakaya Vurarak Geçirtmeye Çalışırım % 25, Bu Davranışları Yapanlara Ses Çıkarmam % 16, Başka Çocukların Zorbaca Davranışlarına Karşı Yapılabilecek Bir Şey Yoktur % 10.”*

Ankete katılan öğrencilerin % 21’i Zorbaca davranışlar karşısında ne yapılabileceğini bilmediklerini ifade ederken % 32’si de bu davranışları yapanlarla baş etmen için dövüş kurslarına gidebileceklerini ifade etmektedirler.

Uygulanan Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeğinde öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar Fiziksel, Sözel, Duygusal, Cinsel ve Sanal boyutlarda olmak üzere *Cinsiyet ve Okul Türleri* açısından karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada anlamlı düzeyde farklılık gösteren maddeler açıklanmıştır.

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Alt Test ve Maddelerinin Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Fiziksel Alt Testinde* kız ve erkek öğrencilerin cevapları karşılaştırıldığında aşağıdaki maddelerde **bana hemen hemen her gün yapıldı** diyen kız öğrenciler erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde fazladır.

1	El kol şakası yaparak rahatsız etme, gıdıklama
2	Oturmak üzereken altına rahatsız edici cisim koyma
3	Kuyrukta zorla sırasını alma, önüne geçme
4	Oyun oynarken sahayı ya da bir mekanı güç kullanarak terk etmeye zorlama
5	Tükürme
6	Saç ve kulak çekme, İtme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme
7	Zarar vermek ya da rahatsız etmek amacıyla üzerine bazı cisimler atma, sopa, çubuk, cetvel ile vurma, fırlatma, kalem, toplu iğne batırma
8	Tekme-tokat atma, yumruk atma, yüze, kafaya, enseye vurma, çimdik atma, ısırma, kasıtlı olarak omuz atma, dirsek vurma, çarpma
9	Bıçak, tornavida, maket bıçağı gibi kesici alet veya ateşli silahla saldırma veya korkutma
12	Para ya da eşyalarını çalma
13	Kalem, kitap, defter vb. eşyalarını karalama ya da üzerine kötü şeyler yazma, kasıtlı olarak yırtma, kırma, atma, yakma
14	Kasıtlı olarak elbiselerini yırtma, yırtmaya çalışma, kirletme

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Fiziksel Alt Testinde* kız ve erkek öğrencilerin cevapları karşılaştırıldığında aşağıdaki maddelerde **ben hemen hemen hergün yaptım** diyen kız öğrenciler erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde fazladır.

1	El kol şakası yaparak rahatsız etme, gıdıklama
2	Oturmak üzereyken altına rahatsız edici cisim koyma
4	Oyun oynarken sahayı ya da bir mekanı güç kullanarak terk etmeye zorlama
6	Saç ve kulak çekme, İtme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme
7	Zarar vermek ya da rahatsız etmek amacıyla üzerine bazı cisimler atma, sopa, çubuk, cetvel ile vurma, fırlatma, kalem, toplu iğne batırma
8	Tekme-tokat atma, yumruk atma, yüze, kafaya, enseye vurma, çimdik atma, ısırma, kasıtlı olarak omuz atma, dirsek vurma, çarpma
9	Bıçak, tornavida, maket bıçağı gibi kesici alet veya ateşli silahla saldırma veya korkutma
13	Kalem, kitap, defter vb. eşyalarını karalama ya da üzerine kötü şeyler yazma, kasıtlı olarak yırtma, kırma, atma, yakma
14	Kasıtlı olarak elbiselerini yırtma, yırtmaya çalışma, kirletme

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Fiziksel Alt Testinde* kız ve erkek öğrencilerin cevapları karşılaştırıldığında aşağıdaki maddelerde **seyirci kaldım** diyen erkek öğrenciler kız öğrencilere göre anlamlı düzeyde fazladır.

2	Oturmak üzereyken altına rahatsız edici cisim koyma
5	Tükürme
7	Zarar vermek ya da rahatsız etmek amacıyla üzerine bazı cisimler atma, sopa, çubuk, cetvel ile vurma, fırlatma, kalem, toplu iğne batırma
9	Bıçak, tornavida, maket bıçağı gibi kesici alet veya ateşli silahla saldırma veya korkutma
10	Parasını, eşyalarını veya yiyeceklerini zorla alma

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Sözel Alt Testinde* kız ve erkek öğrencilerin cevapları karşılaştırıldığında aşağıdaki maddelerde **bana hemen hemen her gün yapıldı** diyen kız öğrenci sayısı erkek öğrenci sayısına göre anlamlı düzeyde fazladır.

19	Aksanı, şivesi ya da konuşma tarzıyla alay etme
20	Adı ya da soyadıyla dalga geçme, hoş gitmeyen küçük düşürücü isimler (lakap) takma
21	Anne, baba ya da ailesinin bazı özellikleriyle alay etme
22	Küfür etme, kaba ve çirkin sözler söyleme
23	Çeşitli nedenlerle sataşma, hakaret etme, küçük düşürme, utandırma, aşağılama, dalga geçme, alay etme, incitme, kızdırma, ağlatma
24	Tehdit etme
25	Şantaj yapma

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Sözel Alt Testinde* kız ve erkek öğrencilerin cevapları karşılaştırıldığında aşağıdaki maddelerde **ben hemen hemen hergün yaptım** diyen kız öğrenci sayısı erkek öğrenci sayısına göre anlamlı düzeyde fazladır.

18	Saç ve ten rengi, diş yapısı, dış görünüşü, giysileri, beden yapısı ya da bedensel özrüyle alay etme
19	Aksanı, şivesi ya da konuşma tarzıyla alay etme
20	Adı ya da soyadıyla dalga geçme, hoş gitmeyen küçük düşürücü isimler (lakap) takma
21	Anne, baba ya da ailesinin bazı özellikleriyle alay etme
22	Küfür etme, kaba ve çirkin sözler söyleme
23	Çeşitli nedenlerle sataşma, hakaret etme, küçük düşürme, utandırma, aşağılama, dalga geçme, alay etme, incitme, kızdırma, ağlatma
24	Tehdit etme
25	Şantaj yapma

Sözel, Duygusal, Cinsel ve Sanal Alt Testlerinde seyirci kalma durumu anlamlı sonuçlar vermediği için yorumlanmamıştır.

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Duygusal Alt Testinde* kız ve erkek öğrencilerin cevapları karşılaştırıldığında aşağıdaki maddelerde **bana hemen hemen her gün yapıldı** diyen kız öğrenci sayısı erkek öğrenci sayısına göre anlamlı düzeyde fazladır.

34	Hakkında çeşitli yerlere çirkin yazılar yazma
35	Yapmadığı şeylerle ilgili öğretmene şikayet etme

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Duygusal Alt Testinde* kız ve erkek öğrencilerin cevapları karşılaştırıldığında aşağıdaki maddelerde **ben hemen hemen hergün yaptım** diyen kız öğrenci sayısı erkek öğrenci sayısına göre anlamlı düzeyde fazladır.

26	Oyuna ve çeşitli etkinliklere almama
29	Dışlamak amacıyla konuşmama, sorulara cevap vermeme
35	Yapmadığı şeylerle ilgili öğretmene şikayet etme

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Cinsel Alt Testinde* kız ve erkek öğrencilerin cevapları karşılaştırıldığında aşağıdaki maddelerde **bana hemen hemen her gün yapıldı** diyen kız öğrenci sayısı erkek öğrenci sayısına göre anlamlı düzeyde fazladır.

43	Rahatsız edici cinsel içerikli fiziksel şakalar yapma
44	Cinsel içerikli isimler takma (gay, lezbiyen, sapık vb.)
45	Rahatsız edici cinsel içerikli sözel şakalar yapma
48	Duvar, kapı vb gibi yerlere birinin adını kullanarak cinsel içerikli sözler yazma ya da resim yapma

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Cinsel Alt Testinde* kız ve erkek öğrencilerin cevapları karşılaştırıldığında aşağıdaki maddelerde **ben hemen hemen hergün yaptım** diyen erkek öğrenci sayısı kız öğrenci sayısına göre anlamlı düzeyde fazladır.

40	Cinselliği çağrıştıran beden ve yüz ifadelerini kullanma, laf atma
43	Rahatsız edici cinsel içerikli fiziksel şakalar yapma
44	Cinsel içerikli isimler takma (gay, lezbiyen, sapık vb.)
45	Rahatsız edici cinsel içerikli sözel şakalar yapma

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Sanal Alt Testinde* kız ve erkek öğrencilerin cevapları karşılaştırıldığında aşağıdaki maddelerde **bana hemen hemen her gün yapıldı** diyen kız öğrenci sayısı erkek öğrenci sayısına göre anlamlı düzeyde fazladır.

50	Cep telefonu ile istenmedik görüntüler çekerek kişiye şantaj yapma
56	İnternete fotomontaj fotoğraflar kullanarak birini küçük düşürme
60	Kameralı cep telefonu ile başkalarının izin almadan çekilen utandırıcı fotoğraflarını internet ve/veya cep telefonu aracılığı ile diğer insanlarla paylaşma

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Sanal Alt Testinde* kız ve erkek öğrencilerin cevapları karşılaştırıldığında aşağıdaki maddelerde **ben hemen hemen hergün yaptım** diyen kız öğrenci sayısı erkek öğrenci sayısına göre anlamlı düzeyde fazladır.

50	Cep telefonu ile istenmedik görüntüler çekerek kişiye şantaj yapma
51	İnternet ile (e-mail,chat) hoş gitmeyen mesajlar atma
56	İnternete fotomontaj fotoğraflar kullanarak birini küçük düşürme

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Alt Test ve Maddelerinin Okul Türleri Açısından Karşılaştırılması

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Fiziksel Alt Testi* okul türleri açısından karşılaştırıldığında aşağıdaki maddelerde “**bana yapıldı**” cevaplarında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Anadolu Lisesi öğrencilerinin bu maddelerde söz konusu olan davranışlara daha fazla maruz kaldıkları görülmektedir.

9	Bıçak, tornavida, maket bıçağı gibi kesici alet veya ateşli silahla saldırma veya korkutma
12	Para ya da eşyalarını çalma
16	Ödünç alınan para ya da eşyayı geri vermeme

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Fiziksel Alt Testi* okul türleri açısından karşılaştırıldığında aşağıdaki maddelerde “**ben yaptım**” cevaplarında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Madde 3,11 ve 13’ te Meslek Lisesi öğrencileri söz konusu olan zorbalık davranışlarını daha fazla gerçekleştirirken, Madde 6, 9 ve 15’ te geçen zorba davranışları Anadolu Lisesi öğrencileri tarafından gerçekleştirildiği görülmüştür.

3	Kuyrukta zorla sırasını alma, önüne geçme
6	Saç ve kulak çekme, İtme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme
9	Bıçak, tornavida, maket bıçağı gibi kesici alet veya ateşli silahla saldırma veya korkutma
11	Kantinden zorla bir şeyler ısmarlatma
13	Kalem, kitap, defter vb. eşyalarını karalama ya da üzerine kötü şeyler yazma, kasıtlı olarak yırtma, kırma, atma, yakma
15	Baskıyla telefon kontör yükletme

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Sözel Alt Testi* okul türleri açısından karşılaştırıldığında aşağıdaki maddede “**bana yapıldı**” cevaplarında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Anadolu Lisesi öğrencileri aşağıdaki maddede geçen davranışlara daha çok maruz kalmaktadır.

25	Şantaj yapma
----	--------------

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Sözel Alt Testi* okul türleri açısından karşılaştırıldığında aşağıdaki maddede “**ben yaptım**” cevaplarında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Meslek Lisesi öğrencileri aşağıdaki maddede geçen davranışları daha çok gerçekleştirdiği görülmektedir.

18	Saç ve ten rengi, diş yapısı, dış görünüşü, giysileri, beden yapısı ya da bedensel özrüyle alay etme
----	--

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Duyusal Alt Testi* okul türleri açısından karşılaştırıldığında aşağıdaki maddelerde “**bana yapıldı**” cevaplarında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Anadolu Lisesi öğrencileri aşağıdaki maddelerde geçen davranışlara daha çok maruz kalmaktadır.

33	Yapmadığı şeylerle ilgili iftira ve asılsız söylentiler ile suçlama ve zor duruma düşürme
35	Yapmadığı şeylerle ilgili öğretmene şikayet etme
37	Sınavlarda kopya vermeye zorlama

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Duyusal Alt Testi* okul türleri açısından karşılaştırıldığında aşağıdaki maddede “**ben yaptım**” cevaplarında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Anadolu Lisesi öğrencileri aşağıdaki maddede geçen davranışları daha çok gerçekleştirdiği görülmektedir.

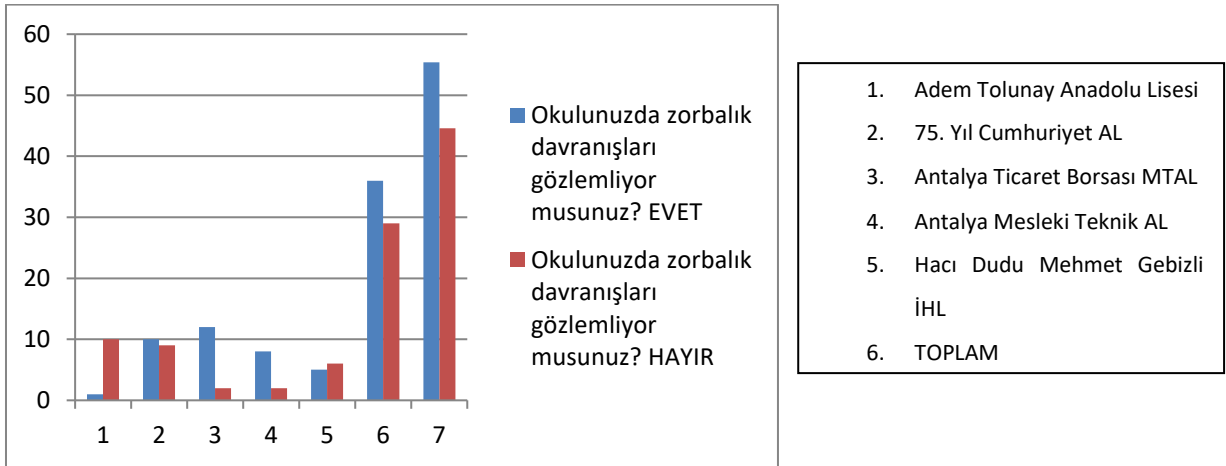
37	Sınavlarda kopya vermeye zorlama
----	----------------------------------

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği *Cinsel ve Sanal Alt Testleri* okul türleri açısından karşılaştırıldığında “**bana yapıldı**” ve “**ben yaptım**” cevaplarında anlamlı fark bulunamamıştır.

Yönetici ve Öğretmen Bilgi Formu Sonuçlarının Değerlendirilmesi

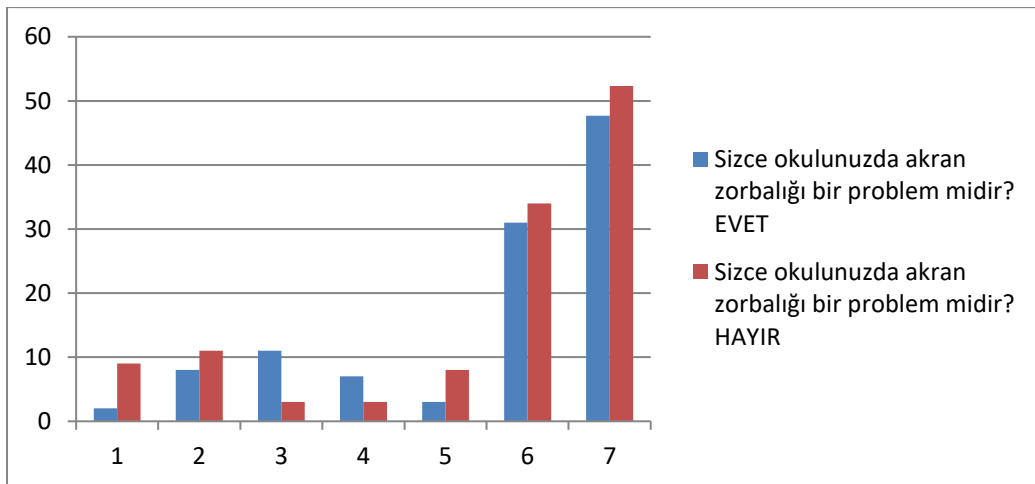
“Ergenlerde Okulda Yaşanan Akran Zorbalığının Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi” başlıklı araştırmada, araştırma yapılan okullarda görev yapmakta olan branş öğretmenleri ve yöneticilerine “Yönetici Ve Öğretmen Bilgi Formu” verilerek doldurmaları istenmiştir. Bu form, 9. ve 10. Sınıflarda derse giren her branştan bir öğretmene ve idari personele verilmiştir. Formda öğretmenlerin verdiği cevaplar aşağıda tablolarla birlikte değerlendirilmiştir.

Tablo 14: Okulunuzda zorbalık davranışları gözlemliyor musunuz?

Yönetici ve öğretmenlerin %55,4' ü çalıştıkları okullarda zorbalık davranışları gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Veriler incelendiğinde akran zorbalığının okul ortamında gözlenmesine ilişkin cevaplar birbirine yakındır. Adem Tolunay Anadolu Lisesi ve Hacı Dudu Mehmet Gebizli İHAL öğretmenleri okullarında belirgin bir farkla akran zorbalığını okullarında gözlemediklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 15: Sizce okulunuzda akran zorbalığı bir problem midir?

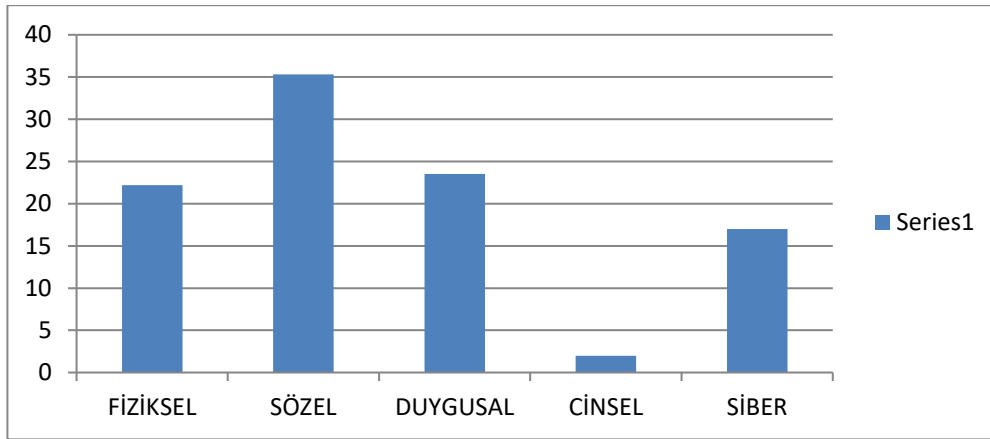

1. Adem Tolunay Anadolu Lisesi
2. 75. Yıl Cumhuriyet AL
3. Antalya Ticaret Borsası MTAL
4. Antalya Mesleki Teknik AL
5. Hacı Dudu Mehmet Gebizli İHL
6. TOPLAM
7. YÜZDELİK DEĞER

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin %52,3'ü akran zorbalığını okullarında bir sorun olarak görmemektedir. Ancak okullar bazında bakıldığında Antalya Ticaret Borsası MTAL ve Antalya Mesleki Teknik AL öğretmenleri okullarında akran zorbalığını bir problem olarak görmektedirler.

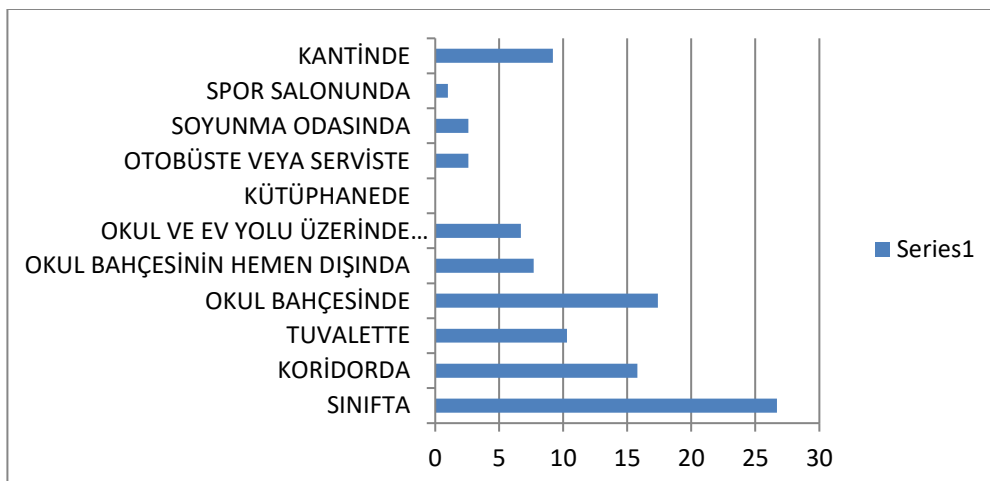
Tablo 8 ve Tablo 9 birlikte değerlendirildiğinde genel olarak yönetici ve öğretmenler, okullarında akran zorbalığını gözlemlmelerine rağmen bu durumu bir problem olarak değerlendirmemektedirler.

Tablo 16: Bildiğiniz kadarı ile öğrenciler daha çok ne tip zorbalık davranışlarına maruz kalmaktadır?

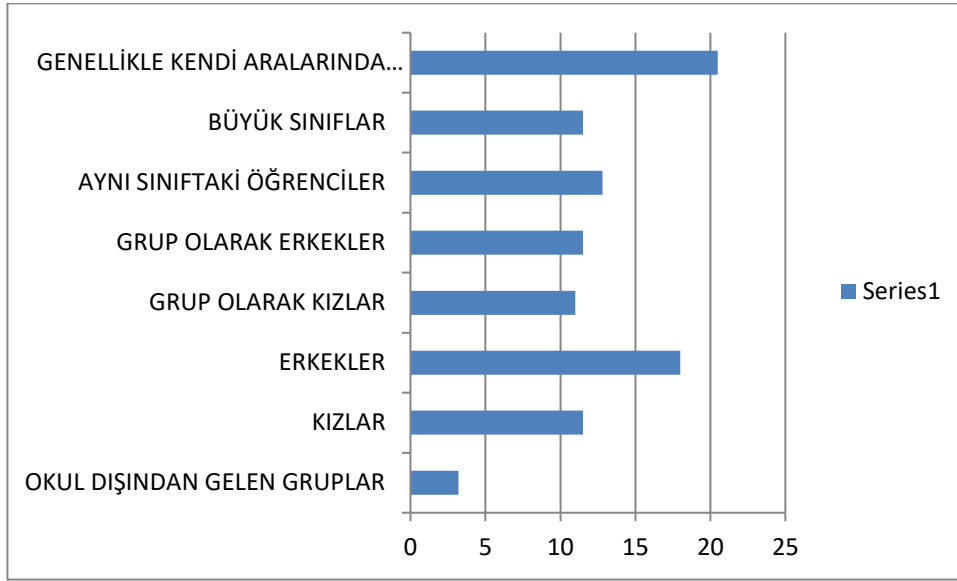
Araştırmaya katılan öğretmenlerin %35,3'ü öğrencilerin sözel zorbalığa maruz kaldığını düşünmektedirler. Bunu %23,5 ile duygusal zorbalık ve %22,2 ile fiziksel zorbalık takip etmektedir. En düşük %2 ile cinsel zorbalık görülmektedir.

Tablo 17: Öğrencilerinizin akran zorbalığına daha çok okulun hangi bölümlerinde uğradığını gözlemlediniz?

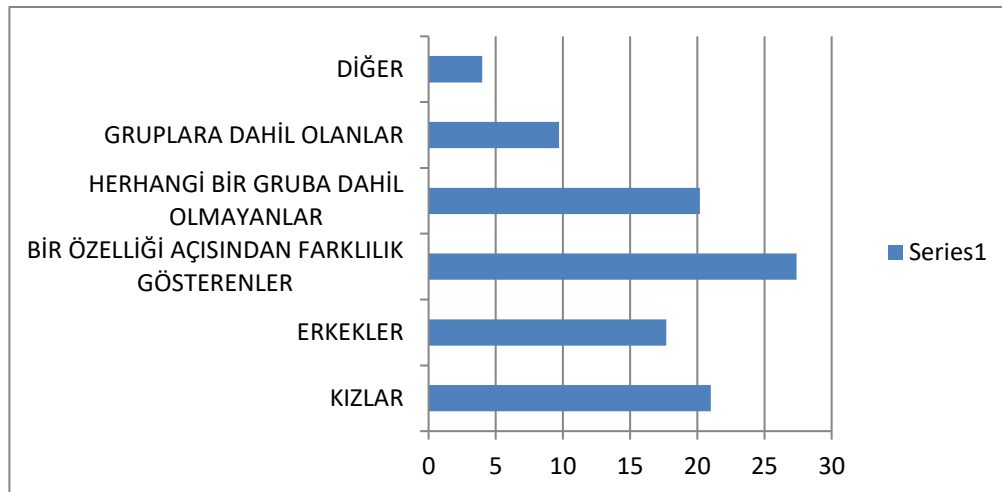
Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlere göre akran zorbalığı en çok %26,7 ile sınıfta, %17,4 ile okul bahçesinde ve %15,8 ile koridorda gözlenmektedir. Bu alanlar öğrencilerin ve öğretmenlerin daha çok karşılaştıkları alan olmaları bakımından gözlem oranını etkilemiş olabilir. Ancak bu sonuç aynı zamanda öğretmenleri akran zorbalığını görülmesi ve önlenmesi anlamında daha etkin olabilecekleri sonucunu da ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 18: Size göre okulda zorbalık yapanlar genellikle kimlerdir?

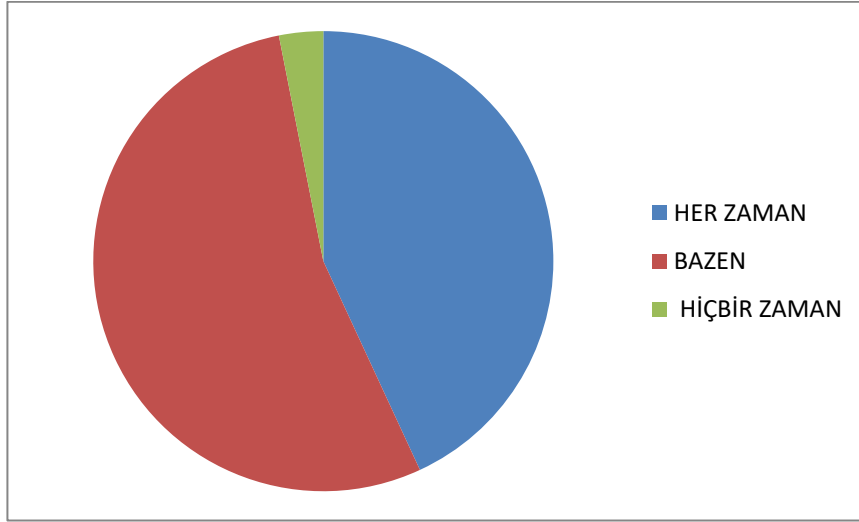
Yönetici ve öğretmenlere göre okullarda zorbalık davranışlarını çoğunlukla %20,5'lik oranla kendi aralarında çete gibi gruplaşmış olan öğrenciler yapmakta, bunu %18 ile erkek öğrenciler takip etmektedir. Diğerleri ortalama %11-12 aralığındadır.

Tablo 19: Okulunuzda akran zorbalığına maruz kalanlar genellikle kimlerdir?

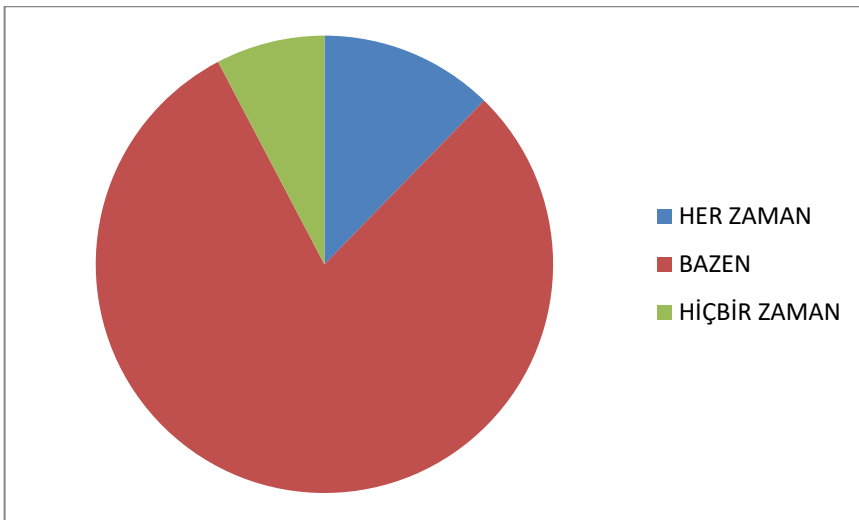
Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlere göre akran zorbalığına en çok %27,4'lük oran ile bir özelliği açısından farklılık gösteren öğrenciler maruz kalmaktadır. Bunu %21 ile kız öğrenciler, %20,2 ile herhangi bir gruba dâhil olmayan öğrenciler takip etmektedir.

Tablo 20: Öğretmenler, müdür veya diğer idareciler akran zorbalığı ile ilgili davranışlardan haberdar edilirler.

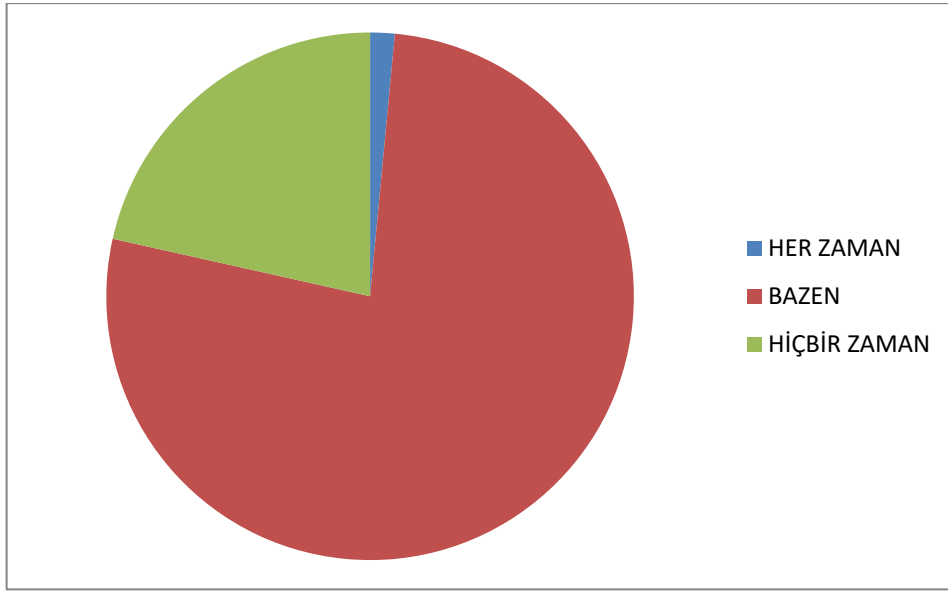
Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenler, %43.1 oranla her zaman akran zorbalığı ile ilgili davranışlardan haber edildiklerini düşünmektedirler. Bazen haber edildiğini düşünen yönetici ve öğretmenler ise %53,8 oranındadır.

Tablo 21: Öğrenciler akran zorbalığı olaylarını kendi yöntemleriyle çözmeye çalışır.

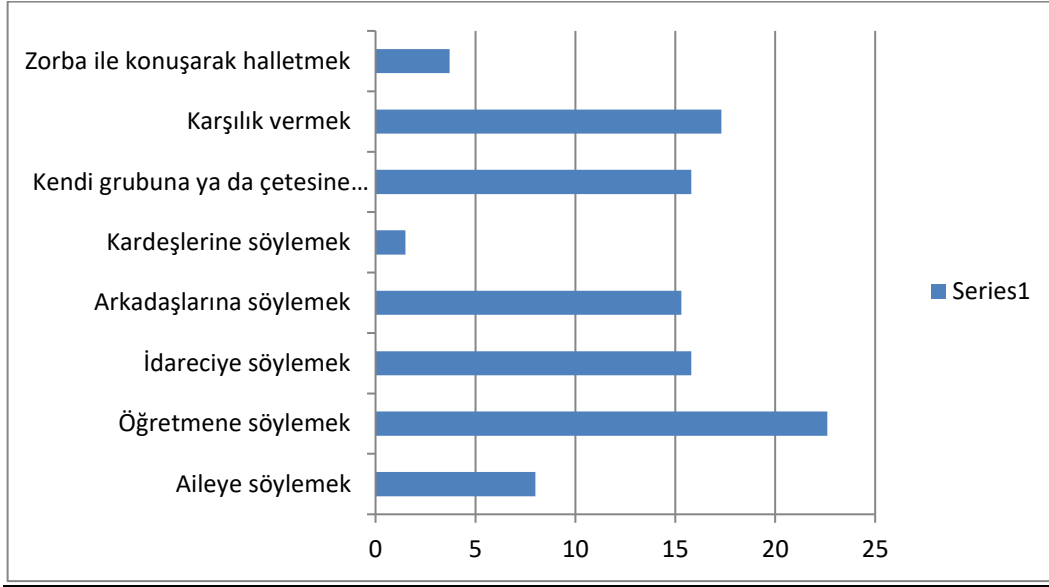
Yönetici ve öğretmenlere göre %80 oranında öğrenciler akran zorbalığı olaylarını bazen kendi yöntemleri ile çözmeye çalışmaktadırlar. %12,3 oranı ile öğrenciler her zaman akran zorbalığını kendi yöntemleri ile çözmektedirler. Bu soru maddesindeki oran Tablo 14'ü destekler niteliktedir. Öğrenciler akran zorbalığı karşısında bazen kendi yöntemlerini kullanırken öğretmenleri de haberdar etmektedirler.

Tablo 22: Akran zorbalığı konusunda ailelerden şikâyet alınız.

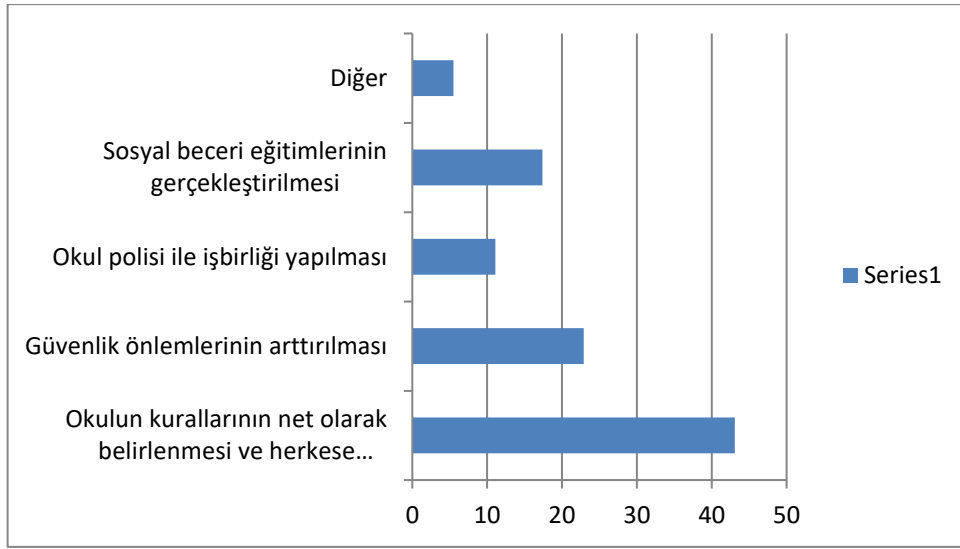
Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin %77'si ailelerden bazen şikâyet aldıklarını düşünmektedirler. Hiçbir zaman şikâyet almayız diyen katılımcılar ise %21,5 oranındadır. Buna göre ailelerin akran zorbalığı ile ilgili olarak okullara gelmediği sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 23: Öğrencilerin zorbalığı önlemek için en çok başvurdukları yöntem hangisidir?

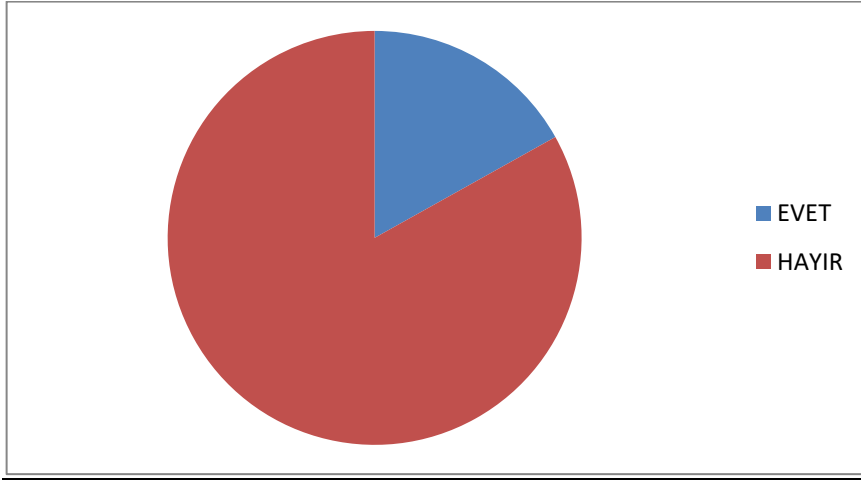
Bu soru maddesinden elde edilen sonuçlar da Tablo 14 ve 15'i destekler niteliktedir. %22,6 oranında öğrenciler akran zorbalığını önlemek için öğretmenlerine söylemektedirler. Onu devamında %17,3 ile karşılık vererek kendi yöntemleri ile sorunlarını çözmektedirler.

Tablo 24: Okulunuzda zorbalığı engelleyici ne gibi önlemler alıyorsunuz?

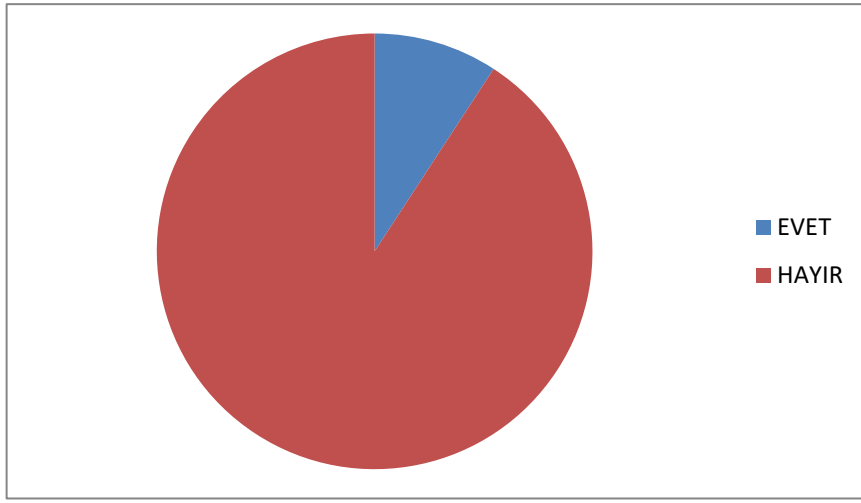
Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin %43,1'i okul kurallarının net olarak belirlenmesi ve herkese duyulması yolu ile akran zorbalığını engellemeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bunu %22,9 ile güvenlik önlemlerinin arttırılması ve %17,4 ile sosyal beceri eğitimlerinin gerçekleştirilmesi takip etmektedir.

Tablo 25: Okuldan akran zorbalığı nedeniyle ayrılmak zorunda kalan öğrenciniz var mı?

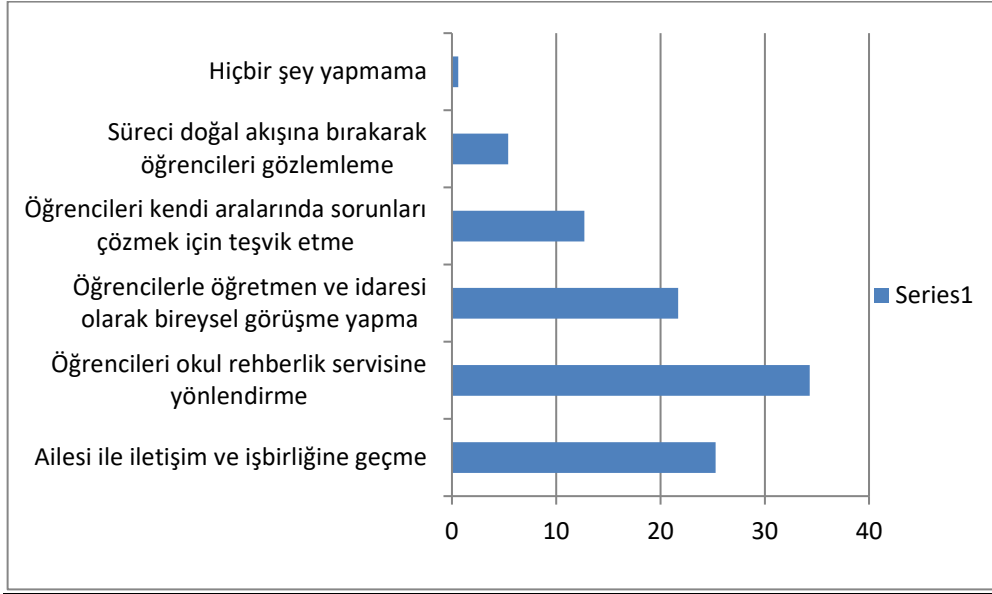
Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin %83,1'ine göre akran zorbalığı nedeni ile okuldan ayrılan öğrenci bulunmamaktadır. Yönetici ve öğretmenlerin %16,9'una göre görev yapmakta oldukları okullarında akran zorbalığı nedeni ile ayrılan öğrenci bulunmaktadır. Bu sonuç, bazı öğretmenlerin öğrencilerin özel durumları ile bilgi sahibi olmamaları ile ilişkili olabilir.

Tablo 26: Okulda akran zorbalığı nedeniyle devamsızlık yapan öğrenciniz var mı?

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin %90,8'ine göre akran zorbalığı nedeni ile görev yapmakta oldukları okullarda devamsızlık yapan öğrenci yoktur. Yönetici ve öğretmenlerin %9,2'sine göre akran zorbalığı nedeni ile devamsızlık yapan öğrenci bulunmaktadır. Bu farklı sonuç, bazı öğretmenlerin öğrencilerin özel durumları ile ilgili bilgi sahibi olmaması ile ilgili olabilir.

Tablo 27: Zorbalığa maruz kalan öğrenci için ne gibi yardımlarda bulunuyorsunuz?

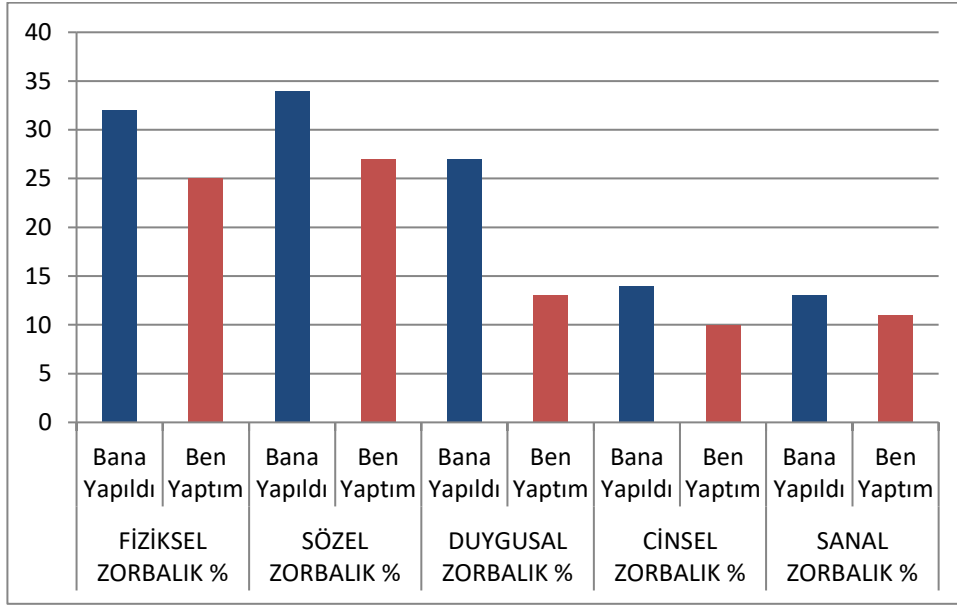
Araştırmaya katılan öğretmenlerin %34,3'ü akran zorbalığına uğrayan öğrencileri okul rehberlik servisine yönlendirmektedir. %25,3'ü öğrencilerin aileleri ile iletişime geçerken, %21,7'si öğrenci ile bireysel görüşme yapmaktadır. %0,6 gibi çok düşük bir oran da olsa akran zorbalığına uğrayan öğrenci için hiç bir şey yapmama durumu tartışmaya açık bir konudur.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Muratpaşa İlçesi ortaöğretim 9 ve 10. sınıf öğrenci ve öğretmenlerinin akran zorbalığına ilişkin algılarını, görülme sıklığını, cinsiyet ve okul türlerine göre karşılaştırmaya yönelik yapılan araştırmada elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Öğrencilere yönelik hazırlanan ve uygulanan ölçekte fiziksel, sözel, duygusal, cinsel ve sanal zorbalık alt alanları incelenmiştir. Sırasıyla sözel, fiziksel ve duygusal alanlarda zorbalık davranışlarına daha sık rastlandığı görülmüştür. Daha önceki araştırmalarla tutarlı olarak bizim araştırma sonucumuzda da akran zorbalığının günümüzde okullarda artmakta olan bir problem olduğu görülmektedir. Öğretmen ve yönetici anket sonuçları bu verileri desteklemektedir.

Tablo 28: Zorbalık Türlerinin Yüzelik Olarak Ortalamaları

Fiziksel Zorbalık %		Sözel Zorbalık %		Duygusal Zorbalık %		Cinsel Zorbalık %		Sanal Zorbalık %	
Bana Yapıldı	Ben Yaptım	Bana Yapıldı	Ben Yaptım	Bana Yapıldı	Ben Yaptım	Bana Yapıldı	Ben Yaptım	Bana Yapıldı	Ben Yaptım
32	25	34	27	27	13	14	10	13	11

Araştırma sonucu, “**Sözel Zorbalığın**” diğer zorbalık türleri arasında en yaygın olduğunu göstermiştir. Öğrencilerin yanıtları incelendiğinde, Sözel Zorbalık alt başlığında yer alan maddeler arasında “*Küfür Etme, Kaba ve Çirkin Sözler Söyleme*” davranışlarının hem “Bana Yapıldı” hem de “Ben Yaptım” kategorilerinde en yüksek oranda olduğu görülmüştür. Tablo 28 İncelendiğinde “Fiziksel Zorbalığın” da neredeyse “Sözel Zorbalık” kadar yaygın olduğu görülmektedir. “Cinsel ve Sanal Zorbalık” türlerinde görülen davranışların oranı ise diğer zorbalık türlerine göre daha düşüktür.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2006 yılında okullarda yapılan araştırmada %32,8 ve Karaman-Kepenekçi ve Çınkır (2001) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada ise % 30 oranında fiziksel zarar veren davranışlar saptanmıştır. Bu sonuçlar yaptığımız araştırmada elde ettiğimiz sayısal verilerle (%32) tutarlılık göstermektedir. Milli Eğitim Bakanlığının aynı araştırmasında, öğrencilerin % 44’unun sözel, % 18’inin duygusal ve % 9’unun ise cinsel içerikli zorbalığa uğradıkları belirtilmektedir. Örneklem olarak

seçtiğimiz okullardan elde ettiğimiz anket sonuçlarını bu veriler ile kıyasladığımızda, sözel zorbalık oranının daha düşük (%34) olduğu gözlenirken duygusal (%27) ve cinsel zorbalık (%14) oranlarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Fiziksel zorbalık alanında “Bıçak, tornavida, maket bıçağı gibi kesici ve delici alet veya ateşli silahla saldırma veya korkutma davranışları % 7.5 oranında olup, bu sonuç Ali Kaşifoğlu ve arkadaşlarının 2000 yılında, İstanbul’da 9-11. sınıf öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırma sonuçları (% 8) ile benzerlik göstermektedir.

Cinsiyet açısından fiziksel, sözel, duygusal ve sanal akran zorbalığı alanında öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar karşılaştırıldığında, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla bu davranışları hem daha fazla uyguladıkları hem de maruz kaldıkları gözlenmiştir. Cinsel zorbalık davranışlarına kız öğrenciler daha çok maruz kaldıklarını ifade ederken erkek öğrenciler daha yüksek oranda bu davranışlarda bulduklarını dile getirmişlerdir.

Okul Türleri açısından sonuçlar değerlendirildiğinde, Anadolu Lisesindeki öğrenciler fiziksel ve sözel akran zorbalığına daha çok maruz kaldıklarını ifade ederken Meslek Lisesi öğrencileri bu davranışları daha fazla gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Duygusal zorbalık açısından değerlendirildiğinde Anadolu Lisesi öğrencileri Meslek Lisesi öğrencilerine göre daha fazla zorbaca davranmakta ve bu davranışlara daha fazla maruz kalmaktadır. Cinsel ve Sanal zorbalık türünde okul türleri açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Meslek lisesi öğretmen ve yöneticileri okullarında akran zorbalığını bir sorun olarak görürken Anadolu Lisesi öğretmen ve yöneticileri bunu bir sorun olarak görmemektedirler.

Genel olarak yönetici ve öğretmenler, okullarında akran zorbalığını gözlemlemelerine rağmen bu durumu bir problem olarak görmemektedirler. Yönetici ve öğretmenler okullarda öğrencilerin %35,3 oranında sözel zorbalığa maruz kaldıklarını düşünmektedir. Bu sonuçlar yaptığımız araştırmada elde edilen öğrenci verileriyle tutarlılık göstermektedir (%32). Öğretmen ve yöneticiler, okullarda çok düşük oranda (% 2) cinsel zorbalık gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Bu sonuç, öğrencilerin cinsel zorbalığa ilişkin anket verileri (% 9) ile farklılık göstermektedir. Öğrencilerin özellikle cinsel zorbalık davranışlarını öğretmen ve yöneticilerin buldukları ortamda sergilememiş olmaları şaşırtıcı değildir.

Öğretmen ve yöneticiler, akran zorbalığının daha çok çete gibi gruplaşmış öğrenciler arasında gerçekleştiğini, ayrıca erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla zorbaca davrandıklarını ifade etmektedirler. Bir özelliği açısından farklı olan öğrenciler hem kız hem de erkek öğrencilere oranla daha fazla zorbalığa maruz kalmaktadır.

Öğrenciler zorbaca davranışlara maruz kaldıklarında en başta akranlarından olmak üzere öğretmenlerinden ve ailelerinden yardım istediklerini dile getirmektedirler. Öğretmenler ve yöneticiler de akran zorbalığı ile ilgili davranışlardan çoğunlukla öğrenciler veya aileleri tarafından haber edildiklerini söylemektedirler.

Öğrenciler, zorbaca davranışlar karşısında okul ortamından uzaklaşmayı ("*Bu Davranışları Yapanlardan Kurtulmak İçin Okulumu Değiştiririm % 19, Bu Davranışları Yapanlardan Kurtulmak İçin Birkaç Gün Okula Gitmem %12,5, Bu Davranışları Yapanlardan Kurtulmak İçin Okulu Bırakırım % 3,5*") düşünmektedirler. Öğretmen ve yöneticiler de öğrencilerin zorbaca davranışlar karşısında yaklaşık % 17 oranında okuldan uzaklaşma davranışları gösterdiklerini belirtmektedirler. Okuldan uzaklaşma davranışına ilişkin yönetici, öğretmen ve öğrencilerin anket verilerinin tutarlı oldukları dikkati çekmiştir.

Öğretmenlere göre de en çok zorbalık gösterilen yerler olarak nitelendiren sınıf, okul bahçesi, koridorda sözel zorbalık davranışı en fazla görülmektedir.

Yönetici ve öğretmenler öğrencilerin maruz kaldığı veya uyguladığı zorbaca davranışlar karşısında çoğunlukla öğrencileri rehberlik servisine yönlendirdiklerini ifade etmişlerdir.

ÖNERİLER

- Öğrencilerin akran zorbalığının ne olduğu ve ne tür davranışların akran zorbalığı olduğuna ilişkin farkındalık kazanmalarına yönelik çalışmalar,
- Öğrencilerden farklı bir özelliği olanların ve her hangi bir gruba dahil olmayanların daha çok zorbaca davranışlara maruz kaldıkları tespit edildiğinden, bireysel farklılıkların kabulü ve ayrımcılığa karşı çalışmalar yapılması,
- Öğrencilerin akran zorbalığı ile nasıl başa çıkacakları ve hangi yöntemleri kullanacakları, hangi durumlarda bir yetişkinden destek alacakları ve yasal hakları konusunda eğitim ve farkındalık programlarının uygulanması,
- Okul kurallarının net olarak belirlenmesi, herkese duyurulması ve kararlı bir şekilde uygulanması,

- Zorba davranışlar karşısında okulun sadece rehberlik servisinin değil tüm birimlerinin işbirliği ve koordineli bir biçimde çalışması,
- Saygıya dayalı bir okul kültürünün oluşturulmasına yönelik çalışmaların yapılması,
- Öğrencilerin baş etme becerilerinin artırılmasına yönelik “Yaşam Becerileri Eğitimleri”nin yapılması,
- Akran zorbalığı konusunun il düzeyinde; sosyo-kültürel, demografik özellikler açısından araştırılarak kapsamlı çalışmaların yapılması.

KAYNAKÇA

- Akyol Nevra Atış , Yıldız Cansu ,Akman Berrin(2018) “Öğretmenlerin Akran Zorbalığına İlişkin Görüşleri ve Zorbalıkla Baş Etme Stratejileri”. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 33(2): 439-459 [2018] doi: 10.16986/HUJE.2017032926 [Araştırma Makalesi / Research Article].
- Avcı, Özlem., Haskan, İ., Yıldırım, İ. (2014) “Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek”. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 29(1), 157-168 [2014]
- Bayar, Y. Ve Uçanok, Z. (2012) “Ergenlerin Dâhil Oldukları Zorbalık Statülerine Göre Okul Sosyal İklimi ve Genellenmiş Akran Algıları”
See discussions, stats, and author profiles for this publication at:
<https://www.researchgate.net/publication/312919878>
- Bayraktar, Fatih. (2009). “Ergenlerin zorba ve kurban davranışlarında birey, aile, akran ve okula dair özelliklerin rolü: Bütüncül bir model önerisi”. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi
- Çakır, N.,(2017) “ Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dölek, N. (2002). “Öğrencilerde zorbaca davranışların araştırılması ve bir önleyici program modeli”. (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ertan, D. (2012). “Akran zorbalığında aileye, okula ilişkin risk ve koruyucu faktörlerin incelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gökler,I (2007)”Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği”.
- Gültekin, Z. (2003). “Akran zorbalığını belirleme ölçeği geliştirme çalışması”. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gültekin, F. (2011). “Saldırganlık ve öfkeyi azaltma programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık ve öfke düzeyleri üzerine etkisi”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 180-191.
- Koç, Z. (2006). “Lise öğrencilerinin zorbalık düzeyinin yordanması”. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mercan H., Yıldırım Sarı, H. (2018). “Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sosyodemografik Değişkenlerle İlişkisi”. *FNJN Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi* 2018; 26(1): 21-29

- Pişkin, M., ve Ayas T. (2011). “Akran Zorbalığı Ölçeği: Çocuk Formu”. Akademik Bakış Dergisi, 23, 1-13.
- Şirvanlı Özen, D. (2006). “Akran zorbalığına maruz kalmanın yaş, çocuk yetiştirme stilleri ve benlik imgesi ile ilişkisi”. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(58), 77-94.
- Şirvanlı Özen, D. & Aktan, T. (2010). “Bağlanma ve zorbalık sisteminde yer alma: başa çıkma stratejilerinin aracı rolü”. *Türk Psikoloji Dergisi*, 25(65), 101-113.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (2007). “Çocuklarda ve gençlerde artan şiddet eğilimi ile okullarda meydana gelen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi”.
[http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1413_BOLUM%20I%20\(0001-0150\).pdf](http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1413_BOLUM%20I%20(0001-0150).pdf) sayfasından erişilmiştir.
- Yaman E. Ve Peker, Ada Şükrü (2012) “Ergenlerde Siber Zorbalığın ve Mağduriyetin Yordayıcılarının incelenmesi”. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (<http://sbe.gantep.edu.tr>) 2012 11(3):819 -833 ISSN: 1303-0094